

Informovanost dětí a mládeže o kyberšikaně

Martina Fialová

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina Fialová**
Osobní číslo: **H138023**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Informovanost dětí a mládeže o kyberšikaně**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- základní informace o šikaně a kyberšikaně;
- průběh šikany;
- možnosti rodičů jak ochránit své dítě před šikanou;
- prevenci šikany na základních a středních školách.

Součástí práce bude výzkum za použití kvantitativní metody s technikou dotazníku, který bude obsahovat otázky ke zjištění informovanosti dětí a mládeže o kyberšikaně (zda ví, jak se bránit, kde vyhledat pomoc, zda mají zkušenosti s kyberšikanou,...).

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HULANOVÁ, Lenka, 2012. Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality. 1. vyd. Praha: Triton, 217 s. ISBN 978-807-3875-459.

Kyberšikana: průvodce novým fenoménem, 2013. Vyd. 1. Editor Alena Černá. Praha: Grada, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.

Minimalizace šikany: Informační portál o šikaně na školách [online]. 2008, 18. 6. 2012 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/>

Občanské sdružení proti šikaně. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, mládeže a tělovýchovy. Metodický pokyn MŠMT k šikaně: Škola [online]. 2003, 31. 5. 2003 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.sikana.cz/msmt-pok2000.html>

ROGERS, Vanessa. Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty, 2011. Vyd. 1. Překlad Ondřej Vágner. Praha: Portál, 97 s. ISBN 978-807-3679-842.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

4. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

29. dubna 2016

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně

FIALOVÁ Fialová
.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalářská práce „Informovanost dětí a mládeže o kyberšikaně“ se zaměřuje na stále aktuálnější problém dnešní společnosti- kyberšikanou. Je to jev, který se vyskytuje nejen na základních a středních školách, ale můžeme se s ním setkat v zaměstnání a jiných oblastech běžného života. Tato problematika se rozšiřuje na základě nezadržitelného rozvoje informačních technologií. Práce je rozdělena na dvě části. V první, teoretické části jsou definovány základní pojmy týkající se šikany a kyberšikany, čtenář je obeznámen o možnostech prevence kyberšikany, kde hledat informace a pomoc v případě kyberšikany. V druhé, praktické části, je za pomoci kvantitativního dotazníkového šetření zjišťováno jaké povědomí mají žáci druhého stupně základních škol na vesnici i ve městě o kyberšikaně a zda se s ní setkali.

Klíčová slova: šikana, kyberšikana, kyberprostor, druhy kyberšikany, prevence kyberšikany

ABSTRACT

The bachelor thesis "The awareness of children and young people of cyberbullying" is focused on the growing problem of today's society - cyberbullying. It is the phenomenon which occurs not only at the elementary or secondary schools but we can meet it at work or other areas of common life. This issue is expanding on the ground of unstoppable development of information technologies. The work is divided into two parts. The first theoretical one, where the basic terms about bullying and cyberbullying are defined and the reader gets familiar with the possibilities of cyberbullying prevention, where to find the information and help in the case of cyberbullying. The second is a practical part. There is a quantitative questionnaire survey which is used to examine the level of knowledge about cyberbullying among the second degree pupils of elementary school in the village and in the town and whether they met it.

Keywords: bullying, cyberbullying, cyberspace, kinds of cyberbullying, cyberbullying prevention

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr.CSc. Geraldině Palovčíkové za odborné vedení a cenné rady při vedení mé bakalářské práce.

Ráda bych také poděkovala své rodině, která mě po celou dobu studia podporovala a to zejména manželovi za jeho trpělivost a přátelům za pomoc - jmenovitě Martině Drabantové.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 ŠIKANÁ	10
1.1 POJEM ŠIKANÁ.....	10
1.2 AKTÉŘI ŠIKANY	11
1.3 PRŮBĚH ŠIKANY	12
1.4 FORMY A DRUHY ŠIKANY	15
2 KYBERŠIKANÁ	18
2.1 HLAVNÍ CHARAKTERISTIKA	18
2.2 AKTÉŘI KYBERŠIKANY	19
2.3 MOTIVACE KE KYBERŠIKANĚ.....	19
2.4 FORMY A PROSTŘEDKY KYBERŠIKANY	20
3 ROZDÍLY MEZI ŠIKANOU A KYBERŠIKANOU	23
4 PREVENCE KYBERŠIKANY	25
5 KDE HLEDAT POMOC A INFORMACE	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
6 VÝZKUM.....	30
6.1 CÍLE VÝZKUMU, METODY A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	30
6.2 VÝZKUMNÝ VZOREK A METODY	30
6.3 PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A ANALÝZA HYPOTÉZ	33
6.4 SHRnutí VÝSLEDKŮ A DISKUZE	55
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	58
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	60
SEZNAM OBRÁZKŮ	61
SEZNAM TABULEK.....	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila Informovanost dětí a mládeže o kyberšikaně. Kyberšikana je v poslední době velmi diskutované téma a je důležité, aby proti tomuto negativnímu jevu společnost bojovala. Aby se rodiče, učitelé a žáci zajímali o to, jak se dá zabránit jejímu šíření a kde hledat pomoc v případě, že se staneme její obětí.

Práce je rozčleněna na dvě části. První je část teoretická, která je rozdělena do pěti kapitol, ve kterých si definujeme hlavní pojmy týkající se šikany a kyberšikany, rozebíráme jejich aktéry, formy a prostředky. Jedna celá kapitola je zaměřena na srovnávání šikany a kyberšikany a poslední dvě kapitoly obsahují informace, jak nahlíží zákon na kyberšikanu a kde můžeme hledat pomoc v případě, že k ní dojde.

Druhá část je praktická, kde za pomoci kvantitativního výzkumu ve formě dotazníkového šetření budeme zjišťovat, jaké informace mají dotazovaní žáci o kyberšikaně, zda se s kyberšikanou setkali, kdo jim informace o kyberšikaně sdělil a jakým způsobem. Žáci, kteří se účastní výzkumu, navštěvují druhý stupeň základní školy ať už ve městě nebo na vesnici.

Cílem mé bakalářské práce je objasnit pojmy, které se týkají kyberšikany, seznámit veřejnost s tímto fenoménem poslední doby a zjistit jaké povědomí mají děti a mládež o kyberšikaně.

Jako hlavní výzkumnou otázku jsem si položila: „Jaké povědomí mají žáci druhého stupně základních škol na vesnici i ve městě o kyberšikaně a zda se s ní setkali? “

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANA

Šikana je tichým nepřítelem a to na základních i středních školách. Tichým proto, protože se o většině šikanování neví. Nedostane se na povrch, jelikož ti, co šikanují, ale i ti, kteří jsou šikanováni, mají snahu to utajit. Šikanování není novým společenským jevem. Právě naopak. Šikana se vyskytovala v kolektivech již v dřívějších dobách a následně s rozvojem informačních a komunikačních technologií vznikl nový fenomén - kyberšikana. Šikana není jednorázový jev, ale děje se opakovaně se stejnými aktéry, kteří jsou většinou ve stejném postavení. I nevinné pošťuchování, úšklebky, posměšky mohou být brány jako šikana. Hodně záleží také na povaze lidí. Co je pro někoho legrace a zasměje se tomu, pro jiného to může být ponižování a záměrné ubližování. Jakmile se již jedna strana přestává cítit dobře, při běžném vtipkování na jeho účet a druhá strana s tím nepřestane, mluvíme o šikaně. Zdánlivě nevinné vtipky se mohou překlenout ve velmi nepřijemnou šikanu, která někdy končí i sebevraždou oběti.

Říčan (1995) uvádí, že o šikaně mluvíme v případě, kdy je oběť šikany z jakéhokoliv důvodu bezbranná. Její bezbrannost může být jakákoliv odlišnost od kolektivu, či nějaká indispozice.

1.1 Pojem šikana

„ Šikanu řadíme mezi patologické formy mezilidského soužití“ (Bendl, 2003, s. 26)

Pro šikanu neexistuje jedna definice, jelikož je to velmi složitý a rozsáhlý pojem. Základní definici uvádí Vágnerová a kolektiv (2009, s. 11) „ Šikana je úmyslné a opakované fyzické i psychické ubližování slabšímu jedinci (skupině) silnějším jedincem (skupinou)“.

Dle Říčana (1995) slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což v překladu znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování.

Jinou definici nám nabízí Kolář (2001, s. 27), který označuje šikanování jako nemocné chování, kde je nepoměr sil „ jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“

„ Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 144)

Všichni autoři se shodují, že při šikaně je někomu ubližováno a původce šikany využívá asymetrie sil, ale každý případ šikany je velmi specifický, tak se na něj musí nahlížet individuálně.

1.2 AKTÉŘI ŠIKANY

Protagonisté šikany jsou členy jedné sociální skupiny. Vztah mezi nimi je charakterizován nepoměrem sil.

Agresor

Agresorem bývá jedinec, který je fyzicky zdatný a má potřebu někoho ovládat. K tomu, aby nad někým získal převahu a moc, může využít a zmanipulovat k šikaně další členy skupiny. Dojde tím k šikaně, aniž by se agresor oběti musel dotknout (Říčan, 1995).

„ Tito mladí lidé se od ostatních zásadně neliší. V drtivé většině to nejsou nemocní sadističtí psychopati. Jsou pouze značně egoističtí a egocentričtí. Nejde tedy o problém psychopatologie, ale o problém duchovního rozměru člověka a jeho morálky“ (Kolář, 2011, s. 119)

„Většina násilníků typicky vykazuje vysoký stupeň sebevědomí. Určitá část z nich však trpí hlubokými pocity méněcennosti“ (Pöthe, 1999, s. 117).

Oběť

„Při troše smůly a v určitém kontextu se obětí může stát kterékoli dítě“ (Kolář, 2011, s. 141).

Obětí šikany se stávají ve většině případů ti jedinci, kteří neumějí skrýt svůj strach a jsou bojácní. Jsou to „*nejslabší ze slabých*“ (Kolář, 2011, s. 141).

Jakékoliv znevýhodnění staví jedince do pozice oběti. Nutně to nemusí být tělesné proporce - ať už výška, stavba těla, či obratnost dítěte. Může to být i snížený intelekt, mentální retardace, barva pleti, koktání a v poslední době se často objevuje socioekonomický status rodiny (Pöthe, 2011).

„ Nejlepší způsob jak zatočit s někým, kdo vás šikanuje, je ukázat mu, že se nechat šikanovat nehodláte“ (Goldmanová, 1995, s. 97).

Přihlízející

Olweus (1993, In: Ševčíková a kolektiv, 2014, s. 133) uvádí ve své publikaci, že přihlízející mohou být rozděleni podle rolí, které sehrávají v průběhu šikany a na základě toho jsou rozlišeni na:

- následovníci agresora, kteří jej sami aktivně podporují
- ti, kdo agresora otevřeně podporují tím, že ho povzbuzují, ale sami oběti neublíží
- ti, kdo agresora podporují, ale ne otevřeně a zůstávají pasivní
- nezúčastnění pozorovatelé
- ti, kdo s šikanou nesouhlasí, jsou na straně oběti, ale nečiní tak otevřeně a aktivně se neprojeví
- ti, kdo se otevřeně snaží oběti pomoci

Jestliže okolí šikanu tiše toleruje, nebo ji dokonce podporuje, dochází k tomu, že se ve společnosti stane sociálně přijatelnou formou chování a tím, si původce šikany upevňuje svoji pozici (Černá, 2013).

Ideálním stavem by bylo, kdyby při sebemenších náznacích okolí řeklo rázně NE! šikaně a dalo najevo, že tento negativní jev nemá místo v jejich skupině.

1.3 PRŮBĚH ŠIKANY

Kolář (1997) rozděluje vývoj šikany do pěti stupňů. V těchto pěti stupních zachycuje negativní proces, kterým se ničí vztahy mezi členy skupiny.

Zrod ostrakismu

Je prvním stupněm šikany, kdy dochází k mírnému, převážně psychickému napadání jednotlivce, který je ve skupině na pozici takzvaného (tzv.) obětního beránka, outsidera neboli černé ovce. V této pozici se oběť necítí dobře, jelikož je vyloučena ze skupiny, ostatními je pomlouvána a je terčem posměchu.

Obrázek č. 1: „Rozložení kolektivu v první fázi šikanujícího chování“ (Martínek, 2009)

Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Je druhým stupněm šikany a projevuje se, když ve skupině roste napětí. Ostrakizovaný jedinec je ventilem pro ostatní, kteří se zbavují negativních pocitů, a tím jejich manipulace přitvrzuje. Nebo v případě, kdy skupina spolu tráví hodně času (brigáda, školní výlety), tak přitvrzují a baví se na úkor nejzranitelnějšího spolužáka. K fyzické agresi dochází, i když se v jedné třídě sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců a násilí používají pro uspokojování svých potřeb. Síla pocitu, že mám moc nad někým, kdo je slabší, kdo má ze mě strach způsobuje to, že se agresivní chování opakuje.

Další vývoj šikany ovlivňuje charakter skupiny. Jestliže má skupina negativní postoj k násilí a ubližování slabším, je v ní soudržnost, přátelské vztahy a u členů převažují kladné morální hodnoty, tak jakékoliv pokusy o šikanu neuspějí. Jestliže se naruší imunita skupiny vůči šikaně, a pokusy o šikanu jsou trpěny vede to pouze ke skupinové destrukci.

Klíčový moment- vytvoření jádra

Jestliže nedojde k zastavení útoků na oběť, nastupuje třetí stupeň, kdy skupinka agresorů utvoří „úderné jádro“. Agresoři navzájem spolupracují. Záměrně a systematicky šikanují nejvhodnější oběti. Došlo k rozdělení skupiny na podskupiny a „kliky“. Pokud se zformuje silná pozitivní podskupina, jež bude minimálně rovnocenná v popularitě a vlivnosti členů jako tomu je v podskupině tyranů, vznikne rovnováha mezi oběma podskupinami a tím se zastaví násilí. Snadno může dojít k opětovnému násilí a to v případě posílení podskupiny příchodem nového agresora, či příchodem nové potencionální oběti do zavedeného kolektivu. V praxi se moc často nevyskytují silné podskupiny charakterově slušných žáků. Tito žáci jsou v nevýhodě oproti agresorům, jelikož nechtějí žalovat na své spolužáky a tím nepřímo umožňují bujení šikany.

Obrázek č. 2: Hierarchie moci ve třídě (Kolář, 1997)

Většina přijímá normy agresorů

Čtvrtý stupeň nastupuje, jestliže se doposud nevytvořila silná pozitivní podskupina, jež by bránila agresorům v jejich činnosti. Ve skupině jsou platná a všemi uznávaná pravidla agresorů, jelikož tlaku, který byl vyvinut agresory, se dokáže postavit málokdo. Dochází k vnitřnímu rozkladu skupiny, kde se i ti ukáznění a mírní žáci začínají chovat krutě vůči oběti. Aktivně se podílejí na týrání žáka a prožívají u toho uspokojení.

Totalita neboli dokonalá šikana

Bez radikální pomoci zvenčí dochází v pátém stupni k plnému nastolení totalitní ideologie šikanování, tzv. stadium vykořisťování. Skupina se rozděluje na dvě sorty lidí, kdy agresoři sami sebe označují za nadlidi, krále, kingy,... a své oběti za podlidi, poddané, nevolníky,... Agresoři využívají svoji moc a na obětech se dožadují všeho, co je pro ně využitelné (od materiálních věcí, po rozumové schopnosti, city, jejich tělo, a podobně). Způsobují obětem bolest a ty se nedokážou bránit. Oběti nemají u nikoho zastání, jelikož původně neutrální či mírně nesouhlasící členové skupiny se dávají na stranu agresorů a nejen že šikanu pozorují, ale sami aktivně šikanu konají a berou ji jako velkou legraci. Pocit viny a soucit s utrpením se ve skupině vytratily a nahradila je ideologie násilí.

Šikanovaní žáci se snaží utéct od agresorů a díky tomu dochází k záškoláctví, vymyšlení nemocí, odchodu ze školy, zhroucení se a v nejhorším případě i sebevraždě.

1.4 FORMY A DRUHY ŠIKANY

Kolář (2011) rozlišuje pět základních forem šikany a to podle její vnější podoby z hlediska typu agrese.

Tabulka č. 1: „*Formy šikany dle Koláře*“ (Kolář, 2011, s. 78)

FORMY ŠIKANY	POPIS DANÉ FORMY
Šikana podle typu agrese – prostředků týrání	fyzická, psychická a smíšená šikana, kyberšikana – jako specifická forma psychické šikany
Šikana podle věku a typu školy	šikana mezi předškoláky, žáky prvního stupně a druhého stupně, uční, gymnazisty..., šikana mezi vysokoškoláky
Šikana z genderového hlediska	chlapecká a dívčí šikana, homofobní šikana, šikana chlapců vůči děvčatům, šikana dívek vůči chlapcům
Šikana odehrávající se ve školách s různým způsobem řízení	na jedné straně škola s demokratickým vedením a na druhé straně škola, případně výchovný ústav, kde je tvrdý hierarchicko-autoritativní systém
Šikana podle speciálních vzdělávacích potřeb aktérů	šikana neslyšících, nevidomých, tělesně postižených, mentálně retardovaných žáků apod.

Jak publikuje Vágnerová a kolektiv (2009) šikana se dělí na fyzickou a verbální, aktivní a pasivní, přímou a nepřímou.

Tabulka č. 2 : „Druhy a formy šikany dle Vágnerové“ (Vágnerová a kolektiv, 2009, s. 75)

Druhy a formy šikanování	Příklady projevů šikany
Fyzické-aktivní-přímé	Útočníci oběť kopou, škrtní, bijí, věší,...
Fyzické-aktivní-nepřímé	"Kápo" pošle "nohsledy", aby oběť zbili, okradli, aby zničili či schovali jeho věci..
Fyzické-pasivní-přímé	Agresor například nedovolí oběti, aby si sedla do lavice.
Fyzické-pasivní-nepřímé	Agresor například odmítne oběť na její žádost pustit ze třídy na záchod.
Verbální-aktivní-přímé	Nadává oběti, uráží ji, ponižuje a zesměšňuje.
Verbální-aktivní-nepřímé	Rozšiřuje o oběti pomluvy nebo svou agresy vůči ní vyjadřuje v kresbách, posměšných verších,... (tzv.symbolická agrese)
Verbální-pasivní-přímé	Neodpovídá oběti na pozdrav či na otázky, ignoruje ji,...
Verbální-pasivní-nepřímé	Spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho, co způsobili její trýznitelé.

Jiný náhled na dělení šikany má autorka Fieldová (2009), která uvádí čtyři hlavní typy šikany: škádlení, vylučování, fyzické napadení a posledním je obtěžování.

Škádlení

„Škádlení je verbální násilí“ (Fieldová, 2009, s. 26). Tato forma šikany je velmi nebezpečná a často trvá nejdéle. Význam slov se může lišit v různých zemích

a stejně tak může být každým jedincem chápáno jinak. Záleží také na kontextu, záměru a místě vyřčení slov. Slova mohou velmi ublížit. Mezi typy škádlení se řadí: sprosté nadávky, posměšky, urážení nebo popichování, výhružky, vydávání urážlivých zvuků, když jde oběť okolo, obtěžování po telefonu, hanlivé vzkazy i v podobě zpráv na internetu, e-mailů, SMS a dalších elektronických metod.

Vyloučení ze skupiny

Vyloučení (ostrakismus) je nazývána také vztahovou šikanou, která je založena na společenské manipulaci. Může být vyjádřeno přímo – otevřeně, nebo nepřímo, kdy se skupina nenápadně a skrytě snaží vyčlenit oběť. Útočník většinou používá nepřátelskou řeč těla, posunky a může manipulovat skupinou, která vykonává útoky za něj a to hlavně ze strachu, aby se nestali obětí oni samotní. Nepřímá agrese je nenápadná a učitelům bohužel uniká. Mezi metody ostrakismu patří: záměrné přehlížení oběti, útočník neumožní oběti reagovat na jím danou otázku, našeptávání si, poukazování si na oběť, výsměch, záměr uvést oběť do rozpaků, výhružné postoje a gesta, vyloučení dítěte ze skupiny vrstevníků, zlomyslné pomluvy, vydírání a výhružky.

Fyzické napadení

Dochází již k přímé agresi. Jsou to pravidelné fyzické útoky na slabší osobu, která může být kopána, poplívávána a bita agresorem, nebo jsou to nepřímé útoky ve formě pronásledování, narážky, ničení nebo schovávání majetku oběti, která se nemůže příliš bránit. Tento typ šikany zahrnuje: různé formy agresivního fyzického kontaktu jako je strkání, vrážení, kopání, tahání za vlasy. Dále jsou to krádeže a ničení školních pomůcek a oblečení oběti, různé naschvály, které přivádí oběť do rozpaků.

Obtěžování

Jako obtěžování můžeme označit jakékoliv záměrné útoky se sexuálním podtextem, opakované dotěrné otázky, jež jsou oběti nepříjemné, nemístná prohlášení ohledně rasy, národnosti či náboženského vyznání. Příkladem je pronásledování, špehování na toaletě, narážky na sexuální orientaci, nevhodné sexuální návrhy, osahávání,...

2 KYBERŠIKANA

Dnešní doba je dobou dynamicky se rozvíjejícího oboru informačních a komunikačních technologií. Málokdo si dokáže představit život bez počítače, mobilního telefonu, internetu, fotoaparátu či tabletu. Tyto technologie nám usnadňují práci, obohacují nás, jsou zdrojem informací a nesou s sebou mnoho výhod. Jelikož každá mince má dvě strany, tak s sebou nesou i spoustu nevýhod a záporů. S rozšířením těchto moderních zařízení se rozmohlo i zneužívání těchto prostředků, které bývají často nástrojem k negativnímu jevu ve společnosti, jež se nazývá kyberšikana.

2.1 HLAVNÍ CHARAKTERISTIKA

Jelikož je kyberšikana poměrně novým fenoménem, který se rychle šíří napříč společností, odborníci nevytvořili jednoznačnou definici. Shodli se však, že kyberšikana má mnoho společných znaků jako šikana.

„ Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí “ (Priceová, Dalgleish, 2010, s. 51, In: Ševčíková, 2014, s. 121)

Dalším rysem kyberšikany je to, že danou situaci vnímá oběť jako nepříjemnou (Černá, 2013).

„ Kyberšikana je specifický druh šikany, který využívá internet, mobilní telefony a další nástroje moderních komunikačních technologií za účelem ublížení či zesměšnění jiné osoby“ (Hulanová, 2012, s. 37)

Další definici nám nabízí ve své knize Kolář (2011, s. 83): *Kyberšikana (cyberbullying) je jednou z forem psychické šikany. Je to záměrné násilné chování prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu“.*

2.2 AKTÉŘI KYBERŠIKANY

Hlavními protagonisty kyberšikany jsou agresor a oběť. Nejsou však jedinými aktéry, i když se v případě kyberšikany mluví převážně o nich dvou. Dle Černé (2013) do kyberšikany zahrnujeme i další aktéry, kteří jsou do ní nějakým způsobem zapojeni- jsou to „*přihlížející*“ (Černá, 2013, s. 55). Stejně jako šikana probíhá kyberšikana ve skupině v sociálním prostředí, jež má veliký vliv a význam na její vznik a vývoj (Černá, 2013).

Agresor

V případě kyberšikany nemusí být agresor fyzicky zdatný jedinec, což je odlišné od šikany. Stačí, aby vlastnil některou z technologií, která mu bude sloužit jako nástroj ke kyberšikaně. Z toho plyne, že agresorem může být kdokoli. Agresor vyniká ve znalostech v oboru informačních technologií (Hulanová, 2012).

Oběť

Obětí kyberšikany může být kdokoli, jelikož její výběr je v kybernetickém prostoru náhodný a nezáleží na fyzických proporcích aktérů, jelikož nedochází k osobní konfrontaci. Většimu riziku jsou vystavováni uživatelé informačních technologií, kteří jsou na nich závislí (Hulanová, 2012).

Přihlížející

„*Divákem kyberšikany se tak může stát kdokoli na světě*“ (Vágnerová a kol., 2009, s. 96). Je to způsobeno hlavně tím, že cokoliv vyvěsíme na sociální síť, blog či jinam na internet, může to shlédnout a sdílet mnoho lidí, aniž bychom tomu mohli jakkoli zabránit. Proto by si každý měl opravdu rozmyslet, co o sobě na internetu zveřejní.

2.3 MOTIVACE KE KYBERŠIKANĚ

Těžko je si představit, co vede jedince ke kyberšikaně. Co ho motivuje někomu záměrně ubližovat? Proč se někdo vyjadřuje v kyberprostoru zcela jinak než ve skutečnosti? Odpovědí je jedno slovo- anonymita (Hulanová, 2012).

Hulanová (2012) publikovala ve své knize toto vysvětlení:

- Nikdo mě nevidí - útočník sedí sám v místnosti, je schovaný za monitorem, má možnost založit si účty na různých serverech, aniž by prozradil svoji pravou identitu. Nedomýšlí ani možnost následných trestů.
- Nikoho nevidím - útočník nevidí, jak oběť reaguje, nevidí důsledky svých činů
- Dělají to všichni - útočník se domnívá, že to, co je on-line, není realita, chápe to pouze jako hru

2.4 FORMY A PROSTŘEDKY KYBERŠIKANY

Formy kyberšikany

Ke kyberšikaně dochází mnoha způsoby. Autorka Černá (2013) uvádí následující formy:

- 1) vydávání se za někoho jiného - vytvořením falešného profilu agresorem, za použití fotky oběti. Útočník může zajít až tak daleko, že ukradne heslo k nějakému účtu oběti a vydává se za ni a záměrně ničí sociální vztahy s jejími přáteli.
- 2) vyloučení a ostrakizace - znemožnění oběti agresorem patřit k nějaké skupině (například facebooková skupina) a být její součástí je pro oběť velmi bolestné, jelikož mladí lidé mají potřebu někam patřit.
- 3) flameng - v tomto případě jde o vyvolání bouřlivé hádky v kyberprostoru za použití nadávek a urážek, kdy je hlavním záměrem agresora poškodit oběť
- 4) Kyberharašení a kyberstalking - agresor zasílá mnoho zpráv oběti (přes email, mobilní telefon), na které oběť nereaguje a cítí se u toho nepříjemně. Jde o jednosměrnou komunikaci. Mnohdy je těžké rozeznat kyberharašení a kyberstalking. U kyberstalkingu má oběť obavu o své fyzické zdraví.
- 5) Pomlouvání - šíření lživých informací ve virtuálním prostoru, o někom, koho chce agresor záměrně poškodit. Virtuální prostor zajišťuje velmi rychlé šíření informací.
- 6) Odhalení a podvádění - agresor zveřejní o oběti osobní informace a tajemství, jež byly svěřeny pouze jemu (mohou to být fotografie, videa, konverzace,..)

7) Happy slapping - jde o situaci, kdy agresor fyzicky napadne (nebo jinak poniží) náhodnou osobu, kterou potká a u toho je třetí osoba natáčí na mobilní telefon. Video z tohoto incidentu následně umístí na internet.

Prostředky kyberšikany

Již malé děti u sebe nosí mobilní telefony, které obsahují mnoho funkcí a aplikací- MMS, internet, Messenger a jiné. Žijeme v době internetu a komunikace probíhá ve většině případů on-line. Odehrává se ve virtuálním světě - v kyberprostoru. „*Kyberprostor je prostor, který se nám otevírá ve chvíli, kdy pomocí internetových sítí vstupujeme do on-line prostředí*“ (Hulanová, 2012, s. 27). Proto se i šikana přesunula do virtuálního světa.

Rogers (2011) uvádí následující prostředky zneužívané ke kyberšikaně:

- Textové zprávy - jsou to SMS zprávy (z anglického Short message service), které mají výhrůžný či útočný obsah. Agresor zasílá oběti opakovaně velké množství těchto zpráv. Oběť se nedozví, kdo je autorem zpráv, jelikož jsou k dostání SIM karty s kreditem, které se po vyčerpání kreditu vyhazují.
- Fotografie nebo videoklipy pořízené kamerou mobilních telefonů - přes mobilní telefon lze snadno pořídit a dále šířit fotografie a videa. Rychlému šíření těchto materiálů napomáhají funkce jako je Bluetooth, internet a MMS zprávy (z anglického Multimedia Messaging Service).
- Mobilní telefonáty - agresor útočí na oběť opakovanými telefonáty nebo ji prozvání. Po přijmutí hovoru oběti agresor neodpovídá. Může také dojít k odcizení mobilního telefonu oběti, kdy ho agresor zneužije k obtěžování dalších, kteří se následně mylně mohou domnívat, že oběť je agresorem.
- E-mailly - agresor si může založit několik účtů bez identity, nebo pod falešnou identitou a z nich zasílat oběti útočné a šikanující e-maily.
- Chatovací místnost - jde o komunikaci ve virtuálním prostoru, kdy agresor pomocí chatu zastrašuje oběť a vyhrožuje jí.
- Instant messaging - často využívaný Skype nebo ICQ, kdy se komunikuje v reálném čase a odpovídá se impulsivně bez zamyšlení se. Dochází k útočným komentářům na účet oběti.

- *Sociální síť* - při nedodržování bezpečnostních pravidel chování na internetu dochází k tomu, že se agresor dostane k osobním údajům oběti, kterou může sledovat přes falešný profil. Agresor může zveřejnit zesměšňující fotografie a jiné informace o oběti a nemusí to dělat opakovaně, jelikož tím, že to již sdílel, tato informace se dostane mezi široký okruh lidí a šíří se velmi rychle.
- *Internetové stránky* - díky znalostem v oblasti internetových technologií může agresor vytvořit různé stránky nebo blogy o svých obětech, které mají útočný charakter. Na nich zveřejňuje ankety, kde se dotazují na svoji oběť.

3 ROZDÍLY MEZI ŠIKANOU A KYBERŠIKANOU

Kyberšikana je určitou formou šikany. Šikana se ve společnosti vyskytovala dříve. Jak šel kupředu vývoj informačních technologií, tak se začala vyskytovat kyberšikana. Co šikanu a kyberšikanu spojuje a v čem se liší, se můžeme dočíst v publikaci od Rogerse (2011). To, že slovo nebolí, není zdaleka pravda. Slovem dokážeme člověku ublížit mnohdy i nechtěně. Je to útok na naši osobu, i když není fyzický. Fyzická bolest u klasické šikany je stejně nepřipustná, jako slovní útok u kyberšikany. Při šikaně dochází k osobnímu kontaktu- na rozdíl od kyberšikany, kdy si agresor zachovává odstup díky anonymitě, jež mu kyberprostor nabízí a mylně u něj vyvolává pocit, že neublíží svým útokem, když se na oběť přímo nedívá. Dalším úskalím kyberšikany je fakt, že se může odehrávat v průběhu celého dne. Kdežto šikana se odehrává ve chvíli, kdy je oběť i agresor ve stejném čase na stejném místě. Před kyberšikanou není v podstatě úniku a může docházet u oběti k narušování pocitu bezpečí v místech jako je například domov.

Autorka Hulanová (2012) vidí specifika kyberšikany v následujících bodech:

- agresor - osoba nemusí mít silovou převahu nad obětí, k útoku mu stačí, aby se orientoval v informačních technologiích
- oběť - agresor si ji vybírá náhodně, jediným rysem je, že se jedinec nedokáže útoku agresora bránit
- absence fyzického násilí - v případě kyberšikany nedochází k přímému napadání oběti a k ničení jejího majetku. Díky tomu je obtížnější zjistit identitu oběti.
- absence úniku - u kyberšikany nemá oběť možnost úniku, jelikož agresor ji může atakovat kdykoliv a tím je oběť pod neustálým tlakem. U šikany se dá někdy osobnímu střetnutí vyhnout.
- opakování - jestliže agresor umístí nějaké urážky o oběti na internet, dochází k tomu, že se začne rychle šířit a dostane se k širokému okruhu lidí. Oběť si psaná slova může číst, stejně tak reakce na ně, neustále si je může připomínat a je to pro ni horší, než slovní útok.
- šíře publika - přihlížejícím se na internetu může stát kdokoliv.

Dalším, kdo srovnává šikanu a kyberšikanu je Černá (2013), která nám nabízí přehlednou tabulku.

Tabulka č. 3: „Rozdíly tradiční šikany a kyberšikany“ (Černá a kolektiv, 2013, s. 23)

Tradiční (školní) šikana	Kyberšikana
Rysy	Rysy
Úmyslné agresivní chování vnímané jako ubližující.	Úmyslné agresivní chování vnímané jako ubližující.
Opakování - agresor opakovaně napadá oběť v průběhu času (jednorázový akt agrese není šikanou).	Opakování se děje i díky veřejné povaze internetu- každé zhlédnutí urážlivého obsahu, přeposlání e-mailu či přidání komentáře je opakováním. Agresor tak může jediným aktem spustit kyberšikanu trvající delší čas.
Mocenská nerovnováha - oběť se silnějším agresorovi nedokáže bránit. Rozhoduje často fyzická síla či počet agresorů.	Mocenská nerovnováha- oběť nedokáže technologicky obtěžování zabránit, agresor se může schovat za anonymitu internetu. Nerozhoduje fyzická síla, znalosti technologií mohou být výhodou.
Přímá	Přímá
Fyzická (např. bití, poškozování majetku, krádeže věcí).	Fyzická (např. úmyslné pořizování intimních či jiných fotografií či videí obětí a jejich umístění na internet).
Verbální (např. nadávky, urážení).	Verbální (Např. urážlivé, výhrušné e-maily či SMS).
Neverbální (např. obscénní gesta)	Neverbální (např. posílání výhrušných nebo obscénních obrázků).
Nepřímá	Nepřímá
Sociální (např. vylučování někoho ze skupiny).	Sociální (např. vylučování někoho z online skupiny, v Česku typicky ze "Spolužáci.cz").
	Podvádění vydáváním se za někoho jiného, falešné nahlášení závadného obsahu/ chování.

4 PREVENCE KYBERŠIKANY

U prevence kyberšikany vycházíme z prevence proti šikaně, jelikož mají mnoho společného. Existuje mnoho způsobů jak kyberšikaně a šikaně předcházet. Děti by měly být seznámeny s pojmem šikana a kyberšikana, s jejími stádii, měly by správně porozumět tomu, za jakých okolností k ní dochází a mít povědomí o tom, kam a na koho se mohou obrátit v případě, že se s ní osobně setkají (Bendl, 2003).

Pöthe (1999) rozděluje prevenci na primární, sekundární a terciární s tím, že se všechny tři složky prevence prolínají a kombinují.

Anna Ševčíková (2014) vidí kyberšikanu jako komplexní fenomén, jež je potřeba řešit na minimálně třech úrovních, kterými jsou rodiče, škola a samotní aktéři. K případu mohou být přizvány i další instituce (např. Policie ČR).

Autorky Ševčíková a Dědková (2013) shledávají jako problém to, že děti převyšují svými znalostmi v oblasti komunikačních technologií své rodiče. Tím dochází ke komunikační propasti mezi dětmi a rodiči, kteří nejsou schopni vést své děti v kyberprostoru. Rodiče neznají nástroje (softwary), kterými by mohli více kontrolovat pohyb svých dětí na internetu a tím je více chránit.

Hulanová (2012) radí ve své publikaci rodičům a učitelům, aby se drželi následujících pravidel:

- nechat se poučit o tom, co dítě využívá na internetu a zjistit si legálnost obsahu
- založit si vlastní profil na serveru, jež využívá i dítě
- zajímat se o internetové přátele dítěte
- otevřeně jednat s dítětem
- mít pro případ nutnosti sepsané přihlašovací údaje a hesla k účtům dítěte v například zalepené obálce
- užití určitých opatření v počítači (dětský zámek) a zpětných kontrol (výpis volání)
- stanovit dítěti čas, který může strávit na počítači
- neinstalovat počítač dítěti do jeho pokoje, kde ho užívá bez dozoru (mění se dle věku)

- komunikovat s dětmi o výhodách internetu, ale také o nástrahách, které s sebou nese jeho užívání.

Internetový portál www.bezpecnyinternet.cz uvádí přehled jak se bezpečně chovat na internetu. Můžeme ho najít pod názvem Desatero bezpečného internetu:

1. „Nedávej nikomu adresu ani telefon. Nevíš, kdo se skrývá za monitorem.“
2. „Neposílej nikomu, koho neznáš, svou fotografii a už vůbec ne intimní.“
3. „Udržuj hesla k e-mailu i jiné v tajnosti, nesděluj je ani blízkému kamarádovi.“
4. „Nikdy neodpovídej na neslušné, hrubé nebo vulgární maily a vzkazy.“
5. „Nedomlouvej si schůzku na internetu, aniž bys o tom řekl někomu jinému.“
6. „Pokud narazíš na obrázek, video nebo e-mail, který tě šokuje, opusť webovou stránku.“
7. „Svěř se dospělému, pokud tě stránky uvedou do rozpaků nebo vyděsí.“
8. „Nedej šanci virům. Neotvírej přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.“
9. „Nevěř každé informaci, kterou na Internetu získáš.“
10. „Když se s někým nechceš bavit, nebav se.“

(Desatero bezpečného internetu, [2016])

KYBERŠIKANA A LEGISLATIVA

„Kyberšikana stejně jako šikana není v České republice trestným činem. Takovéto chování ale může naplňovat skutkovou podstatu některých trestných činů (vydírání, vyhrožování, stalking nebo útisk)“ (Rogers, 2010, s. 13).

Pokud je agresor mladší než 15 let, nemůže být trestně stíhaný, ale v určitých případech může být šikana řešena soudem pro děti a mládež. Soud má pravomoc uložit dohled probačního a mediačního pracovníka, a pokud dojde k selhání tohoto řešení, tak dochází k umístění agresora do diagnostického a následně výchovného ústavu pro děti a mládež.

V závažných případech šikany mohou být trestně stíháni i rodiče agresora a to za ohrožování mravní výchovy mládeže. Stává se tomu tak, pokud se rodiče o své děti nestarají, nejeví o ně a jejich výchovu zájem. (Martínek, 2009)

5 KDE HLEDAT POMOC A INFORMACE

V dnešní době existuje několik informačních zdrojů, kam se můžeme obrátit v případě, že hledáme informace, či pomoc v případě kyberšikany a šikany. Rogers (2010) uvádí následující:

Projekt Minimalizace šikany

Je celostátním programem, který se zaměřuje na řešení šikany na školách a vzdělávání učitelů. Program je realizován občanským sdružením AISIS a vznikl v roce 2005 pod záštitou Dr. Michala Koláře. Program se ukázal být efektivní.

„Cílem programu je ukázat cestu, jak účinně snížit výskyt šikany a kyberšikany na škole a nabídnout program k širokému použití na základních a středních školách v celé ČR“.

(Rogers, 2010, s. 14)

Vzdělávání pedagogů je rozděleno do dvou fází. Školení v první fázi probíhá pod vedením zkušených lektorů zážitkovou formou. V druhé fázi probíhá spolupráce lektora se školou po dobu 4 měsíců, kdy se aplikují poznatky z prevence v dané škole. Více informací lze získat na: www.minimalizacesikany.cz.

Projekt E-Bezpečí

Tento projekt mapuje a identifikuje internetovou komunikaci. Nabízí edukaci v prevenci a řešení kyberšikany a metodické materiály. Na stránkách www.e-bezpeci.cz lze navštívit i internetovou poradnu.

Národní centrum bezpečnějšího internetu

Cílem tohoto sdružení je dostat do povědomí lidí rizika komunikace přes internet, pomáhá dětem, jež se ocitly v nepříjemné situaci díky online komunikaci. Veřejnosti nabízí školení, semináře a organizuje následující aktivity:

Anna Ševčíková (2014) vidí kyberšikanu jako komplexní fenomén, jež je potřeba řešit na minimálně třech úrovních, kterými jsou rodiče, škola a samotní aktéři. K případu mohou být přizvány i další instituce (např. Policie ČR).

- **Saferinternet.cz** - internetové stránky, které se zaměřují na vzdělávání, pořádání seminářů a konferencí na témata týkající se bezpečného užívání internetu. Oficiální stránky jsou www.saferinternet.cz
- **Bezpečně online** - tyto stránky mají cíl informovat děti, rodiče a pedagogy o tom, jak se bezpečně užívat internet. Vyučujícím nabízí metodické pomůcky a rady, jež se dají zařadit do výuky. Oficiální stránky: www.bezpecne-online.cz
- **Horká linka** - je centrem, které přijímá od uživatelů internetu ohlášení o protizákonném obsahu, jež se vyskytuje na internetu. Hlášení se dá uskutečnit pomocí webového formuláře. Dle závažnosti může případ postoupit k Policii ČR. Zabývá se také nevhodným chováním na Facebooku. Oficiální stránky: www.horkalinka.cz
- **Linka pomoci** - hlavní náplní centra je pomoc dětem, jež se staly obětí kriminality páchané na internetu. Dítě má možnost využít přímo krizovou linku, poradnu na chatu nebo e-mailovou poradnu. Ve svých kampaních upozorňuje děti a rodiče na možná rizika při online komunikaci. Oficiální stránky: www.pomoconline.cz
- **Červené tlačítko** - je softwarový nástroj, který se využívá v případě, že chce uživatel rychle nahlásit nevhodný obsah vyskytující se na internetových stránkách. Oficiální stránky: www.cervenetlacitko.cz

Kyberšikana.eu

Je projektem Terezy Ondráčkové a Moniky Vlachové, které seznámily již několik základních škol se svým preventivním programem. Tyto dvě studentky jsou důkazem toho, že kyberšikana a její prevence je aktuálním tématem i u dospívajících. Více informací na stránkách: www.kybersikana.eu

Google.cz

Česká verze tohoto internetového vyhledávače umožňuje nahlásit nevhodný obsah například na Youtube. V nabídce má také možnost využít služby jako jsou Bezpečné vyhledávání Google, Zámek Bezpečného vyhledávání, Bezpečný režim YouTube. Pro více informací: www.google.cz/familysafety/

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

„Výzkum je empirické zkoumání různých sociálních prvků, jevů, procesů (a jejich vzájemných vztahů), které jako součásti sociální skutečnosti spoluvytvářejí její reálnou podobu (Reichel, 2009, s. 7).

Kerlinger definuje výzkum jako *„systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy“* (In Chráska, 2007, s. 7).

6.1 Cíle výzkumu, metody a stanovení hypotéz

Cíl výzkumu

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaké povědomí mají žáci druhého stupně základních škol na vesnici i ve městě o kyberšikaně a zda se s ní setkali. Dílčím cílem práce bylo zjistit, zda se žáci účastní přednášek o kyberšikaně.

Stanovení hypotéz

Pro výzkumné dotazníkové šetření byly stanoveny následující hypotézy:

H1 „O místech pomoci v případě kyberšikany jsou lépe informováni žáci ZŠ na vesnici, než žáci ZŠ ve městě“.

H2 „Učitelé informují děti o kyberšikaně dříve, než rodiče“.

H3 „Míra setkání s kyberšikanou je vyšší u žáků ZŠ ve městě, než u žáků na vesnici“.

H4 „Dívky jsou více informované o kyberšikaně, než chlapeci“.

H5 „Žáci vyšších ročníků jsou více informováni o kyberšikaně, než žáci nižších ročníků“.

6.2 Výzkumný vzorek a metody

Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek se skládal celkem z 88 respondentů. Respondenty byli žáci 7. a 8. tříd základních škol. Záměrně byla vybrána jedna základní škola na vesnici (na Dolní Rožince) a jedna základní škola ve městě (v Bystřici nad Pernštejnem). Ze základní školy na vesnici se na výzkumu podílelo 36 respondentů a ze základní školy ve městě 52 respondentů. Dotazníky v papírové podobě byly předány 21. 3. 2016 do základních škol a vyzvednuty

byly 4. 4. 2016. Administrace byla uskutečněna učiteli. Respondenti dotazník vyplňovali v rámci občanské výchovy a vyplnění jim trvalo přibližně 5 minut. Vyhodnocení dotazníků proběhlo v dubnu 2016.

Metoda výzkumu

Jako metoda výzkumu byl zvolen kvantitativní výzkum. Technikou pro sběr dat bylo dotazníkové šetření. Dotazník, který byl koncipován autorkou, se skládal z 19 otázek, které jsou Gavorou (2000) rozlišovány dle otevřenosti na uzavřené, polouzavřené a otevřené otázky. Všechny tři druhy otázek byly v dotazníku použity a to v poměru: 8 otázek uzavřených, 9 otázek polouzavřených a 2 otázky otevřené. Vždy byla možnost zakroužkovat pouze jednu odpověď.

Dotazník je dle Gavory (2000) vhodný, pokud potřebujeme získat odpovědi od velkého počtu respondentů. Výhodou je, že není časově ani finančně náročný.

Dotazník zaručoval žákům anonymitu, aby neměli dotazovaní pocit, že by je jejich odpovědi mohly nějakým způsobem poškodit. Díky anonymitě se dosahuje větší míry pravdivosti odpovědí na otázky. Úvod dotazníku byl věnován instruktáži jak dotazník vyplnit a poděkování za spolupráci. Dotazník je přílohou číslo 1.

Princip analýzy hypotéz

Hypotézy jsem otestovala statistickými metodami pro testování hypotéz, konkrétně jsem použila jednovýběrový a dvouvýběrový Studentův t-test pro testování střední hodnoty (rozdílu středních hodnot).

„Studentův t-test je jedním z nejznámějších statistických testů významnosti pro metrická data“. (Chrásková, 2007, s. 122)

Pro každou hypotézu existuje v dotazníku otázka, která se vztahuje k tématu hypotézy. Na tuto otázku mohli respondenti odpovídat výběrem odpovědí z dané škály. Aby bylo možno metodu použít, přiřadila jsem k daným možnostem škály odpovědí číselnou hodnotu. Takto jsem získala základní výzkumný soubor dat. U tohoto souboru mohu tedy určit střední hodnotu m a směrodatnou odchylku s . Pro hypotézu 2 volím jednovýběrový t-

test. V tomto testu pak zkoumám nulovou hypotézu $H_0: m_0 \leq 0$, respektive (jednostrannou) alternativní hypotézu $H_1: m_0 > 0$

Testovací kritérium má Studentovo rozdělení $t(n - 1)$. Tato statistika má tvar

$$T = \frac{m - m_0}{s} \cdot \sqrt{n - 1}$$

kde m je střední hodnota mého výzkumného souboru, m_0 je testovaná střední hodnota v nulové hypotéze (v mém případě bude rovna nule), s je směrodatná odchylka výzkumného souboru a n je tzv. stupeň volnosti rozdělení, tedy počet dat v souboru (počet odpovědí z dotazníku).

Přitom platí známé vzorce pro výpočet střední hodnoty a směrodatné odchylky:

$$m = \frac{\sum_{i=1}^n a_i}{n}$$
$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (a_i - m)^2}{n}}$$

Po získání hodnoty testovacího kritéria T je nutné porovnat tuto hodnotu s numericky vypočtenou tabelovanou hodnotou inverzní funkce k distribuční funkci Studentova t -rozdělení. Funkci označím jako $t_p(n - 1)$, kde p je tzv. hladina významnosti testu, tedy pravděpodobnost zamítnutí nulové hypotézy, pokud tato platí (chyba 1. druhu). Čím nižší je tato pravděpodobnost, tím je test spolehlivější, na druhou stranu však stoupá pravděpodobnost chyby 2. druhu (nesprávné přijetí nulové hypotézy, pokud tato neplatí). Proto je nutno zvolit kompromisní hodnotu p . Obvykle se definuje $p = 5\%$, tedy $p = 0,05$.

Vzhledem k charakteru ověřované hypotézy 2 zde zvolím pravostranný jednovýběrový t -test, tedy:

pokud $H_0: m_0 \leq 0$ a $H_1: m_0 > 0$

a

$$T > t_p(n - 1)$$

zamítáme hypotézu H_0 a přijímáme hypotézu H_1 .

U hypotéz 1,3, 4 a 5 budu potom zkoumat, zda se shodují nebo liší střední hodnoty dvou souborů (odpovědí získaných pouze ze základní školy ve městě a pouze ze základní školy

na vesnici u hypotéz 1 a 3, pouze od dívek a pouze od chlapců v případě hypotézy 4, nebo od mladších a starších ročníků v případě hypotézy 5). K tomu použijí dvouvýběrový t-test. Statistika má potom tvar

$$T = \frac{m_1 - m_2 - d}{\sqrt{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}} \sqrt{\frac{n_1 n_2 (n_1 + n_2 + 2)}{n_1 + n_2}}$$

kde m_1 a m_2 jsou příslušné střední hodnoty obou souborů, s_1 a s_2 příslušné směrodatné odchylky, d předpokládaný rozdíl středních hodnot (pro naše hypotézy bude $d=0$) a n_1 a n_2 počet odpovědí v daných souborech.

Hypotézy pak budou znít $H_0: m_1 - m_2 \leq 0$ a $H_1: m_1 - m_2 > 0$.

Pokud $T > t_p(n_1 + n_2 - 2)$, zamítáme hypotézu H_0 a přijímáme hypotézu H_1 .

6.3 Prezentace výsledků výzkumu a analýza hypotéz

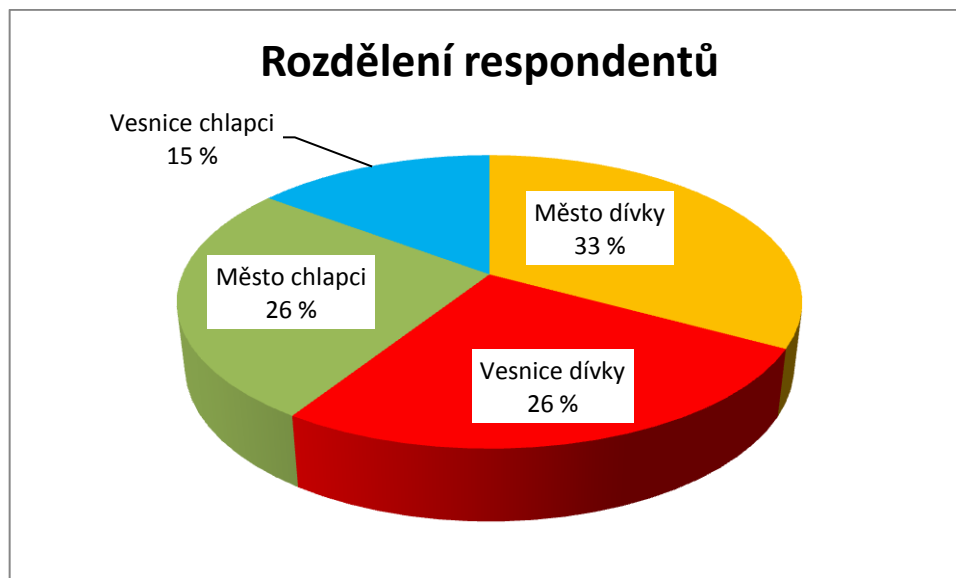
Prezentace výsledků výzkumu

Jsi dívka nebo chlapec?

Tabulka č. 4: Zastoupení respondentů dle pohlaví

Jsi dívka nebo chlapec?					
	Město 8.třída	Město 7.třída	Vesnice 7.třída	Vesnice 8.třída	Celkem
dívka	15	14	12	11	52
chlapec	11	12	7	6	36
celkem	26	26	19	17	88

V tabulce vidíme, že v případě respondentů převažovaly dívky nad chlapci. Dotazník vyplnilo o 16 dívek více než chlapců.

Obrázek č. 3: Rozdělení respondentů

Tato otázka vedla ke zjištění, v jakém zastoupení se žáci účastnili dotazníkového šetření.

Jak ukazuje graf, převažuje účast dívek, kterých bylo 52 (59 %) oproti chlapcům, kterých bylo 36 (41 %). Výzkumu se účastnilo 26 % dívek, které navštěvují ZŠ na vesnici a 33 % dívek, které navštěvují ZŠ ve městě. Chlapců, kteří navštěvují ZŠ na vesnici, bylo 15 % a ze ZŠ ve městě se výzkumu účastnilo 26%.

Kolik Ti je let?

Tabulka č. 5: Zastoupení respondentů dle věku

Kolik je ti let?					
	Město 8.třída	Město 7.třída	Vesnice 7.třída	Vesnice 8.třída	celkem
13 let		7	10		17
14 let	10	19	9	6	44
15 let	16			11	27
celkem	26	26	19	17	88

Jak můžeme vyčíst z tabulky, tak 7 a 8 třídu ZŠ navštěvují žáci ve věku 13, 14 a 15 let.

Dotazníkového šetření se účastnilo 17 žáků, kterým je 13 let, 44 žáků ve věku 14 let a 27 žáků, kteří mají 15 let.

Obrázek č. 4: Věkové rozmezí žáků

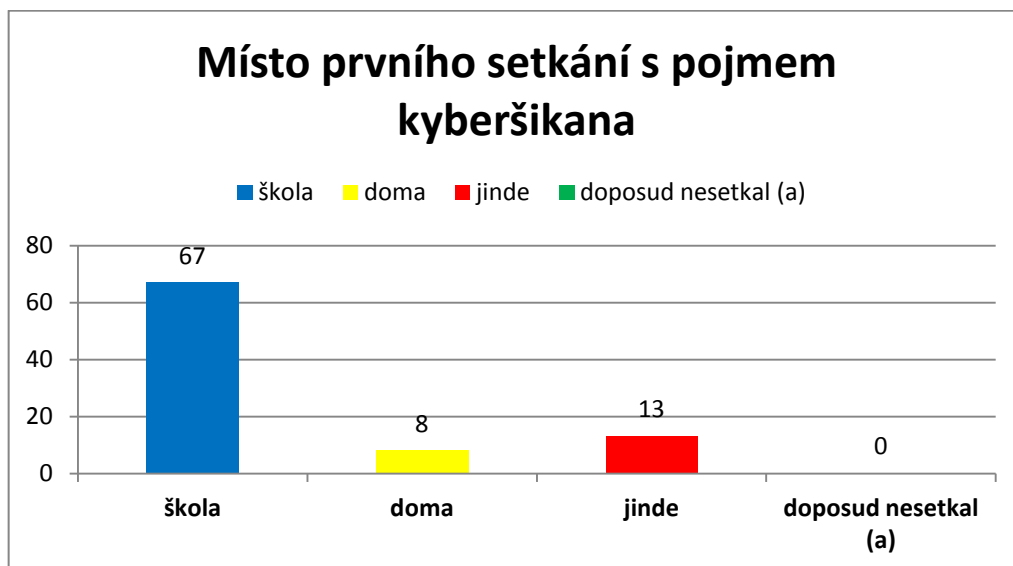
Graf nám znázorňuje procentuální zastoupení věku dotazovaných žáků. Z 50 % dotazovaných byli ve věku 14 let, 31 % mělo 15 let a 19 % byli žáci staří 13 let.

Kde ses poprvé setkal (a) s pojmem kyberšikana?

Tabulka č. 6: Místo prvního setkání s pojmem kyberšikana

První setkání s pojmem kyberšikana	Absolutní četnost	Relativní četnost %
škola	67	76 %
doma	8	9 %
jinde	13	15 %
doposud neseťkal (a)	0	0 %
celkem	88	100 %

Z tabulky můžeme vyčíst, že většina dotazovaných žáků- 76 %, se poprvé setkala s pojmem kyberšikana ve škole, možnost „doma“ označilo 9 % žáků a jinde (internet, televize, rádio) se s tímto pojmem poprvé setkala 15 %. Pozitivní je, že všichni žáci se již s tímto pojmem setkali a ví, že existuje. Následuje vizualizace pomocí sloupcového grafu.

Obrázek č. 5: Místo prvního setkání s pojmem kyberšikana

Kdo Tě poprvé seznámil s pojmem kyberšikana?

Tabulka č. 7: První seznámení s pojmem kyberšikana

Kdo tě poprvé seznámil s pojmem kyberšikana?					
	Město 8.třída	Město 7.třída	Vesnice 7.třída	Vesnice 8.třída	celkem
učitel	15	11	15	9	50
rodič		6		1	7
spolužák	1	4			5
někdo jiný	10	5	4	7	26
celkem	26	26	19	17	88

Jak vidíme v tabulce, nejčastěji byli respondenti poprvé seznámeni s pojmem kyberšikana učitelem. Ve výzkumném vzorku označilo učitele 50 dotazovaných žáků. Rodiče označilo

7 žáků a to je dle mého názoru nízké číslo, jelikož by to mohlo značit, že rodiče s dětmi o kyberšikaně preventivně nemluví. V možnosti někdo jiný bylo odpovězeno například bratr, kamarád, internet, televize.

Pro přehlednější vyhodnocení otázky, následuje výšečový graf.

Obrázek č. 6: Kdo tě poprvé seznámil s pojmem kyberšikana

Při vyhodnocení této otázky je potřeba vyzdvihnout fakt, že všichni respondenti byli někým seznámeni s pojmem kyberšikana.

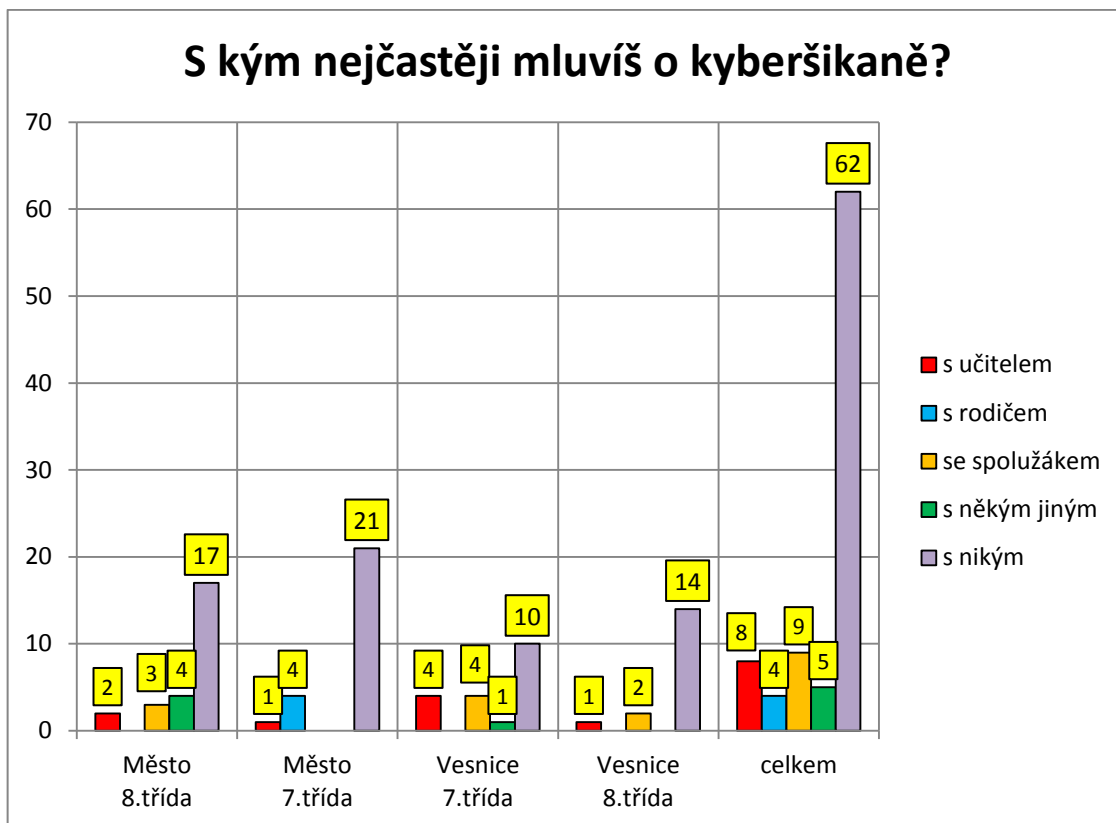
S kým nejčastěji mluvíš o kyberšikaně?

Tabulka č. 8: S kým žáci nejčastěji mluví o kyberšikaně

S kým nejčastěji mluvíš o kyberšikaně?					
	Město 8.třída	Město 7.třída	Vesnice 7.třída	Vesnice 8.třída	celkem
s učitelem	2	1	4	1	8
s rodičem		4			4
se spolužákem	3		4	2	9
s někým jiným	4		1		5
s nikým	17	21	10	14	62
celkem	26	26	19	17	88

Z tabulky a následně z grafu je patrné, že respondenti o kyberšikaně nemluví příliš často. To vyplývá z faktu, že na výzkumnou otázku „S kým nejčastěji mluvíš o kyberšikaně?“ byla vybrána možnost „s nikým“ 62 žáky z celkového počtu 88 dotazovaných.

O kyberšikaně mluví žáci nejčastěji se spolužákem (9 respondentů) a s učiteli (8 respondentů). Pouze 4 respondenti mluví nejčastěji o kyberšikaně s rodiči a tito žáci navštěvují 7. ročník základní školy ve městě.

Obrázek č. 7: S kým nejčastěji mluvíš o kyberšikaně

Máš osobní zkušenost s kyberšikanou?

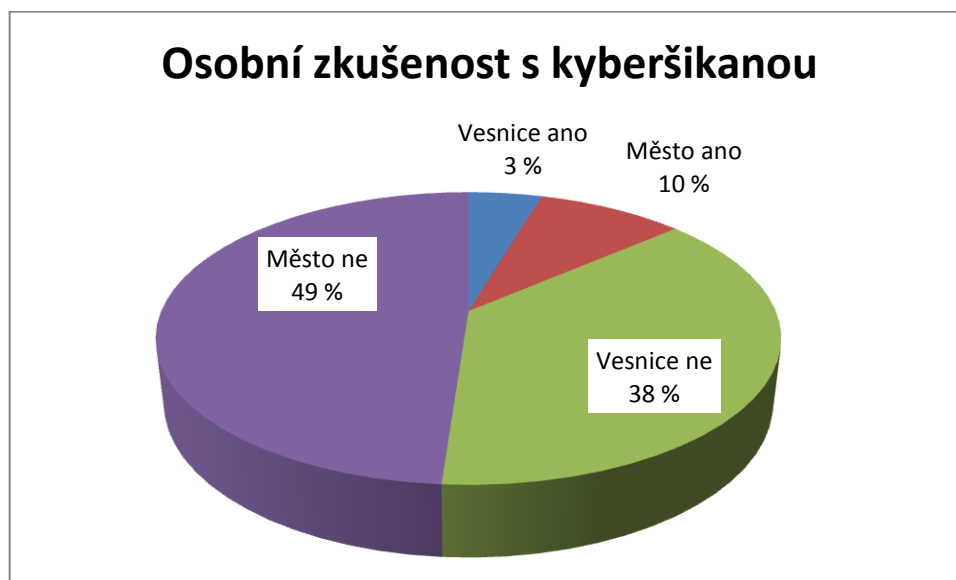
Tabulka č. 9: Osobní zkušenost s kyberšikanou

Máš osobní zkušenost s kyberšikanou?					
	Město 8.třída	Město 7.třída	Vesnice 7.třída	Vesnice 8.třída	celkem
ano	4	4	2	2	12
ne	22	22	17	15	76
celkem	26	26	19	17	88

S kyberšikanou má osobní zkušenost 12 žáků z dotazovaných 88. Na základní škole ve městě se setkalo osobně s kyberšikanou 8 žáků, oproti základní škole na vesnici, kde to byli žáci 4. V sedmých i osmých třídách je shodný počet žáků, kteří se setkali s kyberšikanou osobně.

Tabulka č. 10: Osobní zkušenost s kyberšikanou

Osobní zkušenost s kyberšikanou	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	12	13 %
ne	76	87 %
celkem	88	100 %

Obrázek č. 8: Osobní zkušenost s kyberšikanou

S kyberšikanou má osobní zkušenost 12 respondentů z 88 (tj. 13 %). Z těchto dvanácti žáků se setkala 7 žáků s kyberšikanou při používání sociální sítě Facebook. Jak nám ukazuje graf výše, osobní zkušenost s kyberšikanou má 10 % žáků, kteří navštěvují ZŠ ve městě a 3% žáků, kteří navštěvují ZŠ na vesnici.

Znáš ve svém okolí někoho, na kom byla kyberšikana páčána?

Tabulka č. 11: Znáš ve svém okolí někoho, na kom byla kyberšikana páčána

Znáš ve svém okolí někoho, na kom byla kyberšikana páčána?					
	Město 8.třída	Město 7.třída	Vesnice 7.třída	Vesnice 8.třída	celkem
ano	7	7	3	3	20
ne	19	19	16	14	68
celkem	26	26	19	17	88

Obrázek č. 9: Znáš ve svém okolí někoho, na kom byla kyberšikana páčána

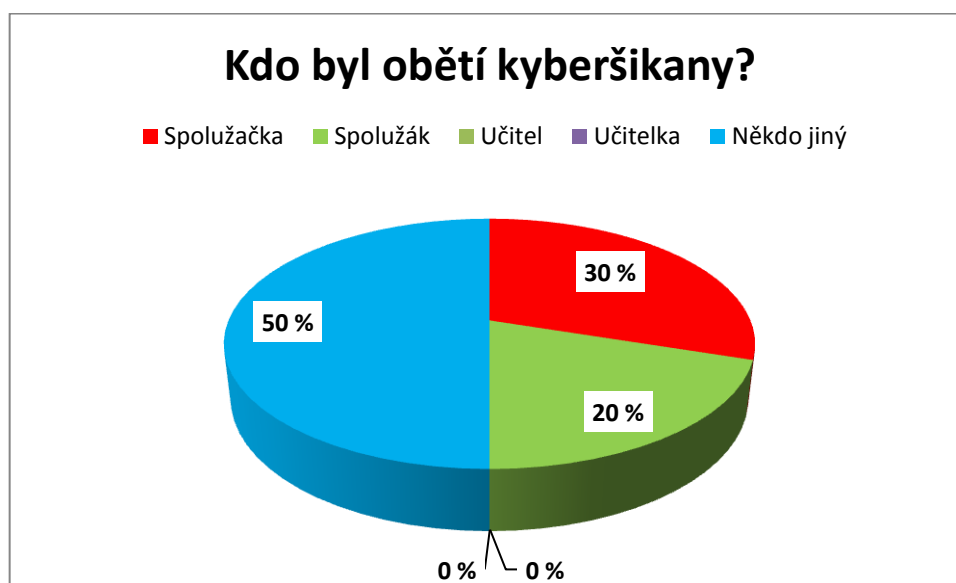
Na výše uvedenou otázku odpověděli všichni respondenti. 20 z dotazovaných (23 %), zná ve svém okolí někoho, na kom byla kyberšikana páčána a 68 (77 %) nikoho takového ve svém okolí nezná.

Kdo byl obětí kyberšikany?

Tabulka č. 12: Kdo byl obětí kyberšikany

Oběť	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Spolužačka	6	30 %
Spolužák	4	20 %
Učitel	0	0 %
Učitelka	0	0 %
Někdo jiný	10	50 %
celkem	20	100 %

Z tabulky je zřejmé, že dotazovaní žáci se nesetkali ve svém okolí s kyberšikanou páčající se na učitelích.

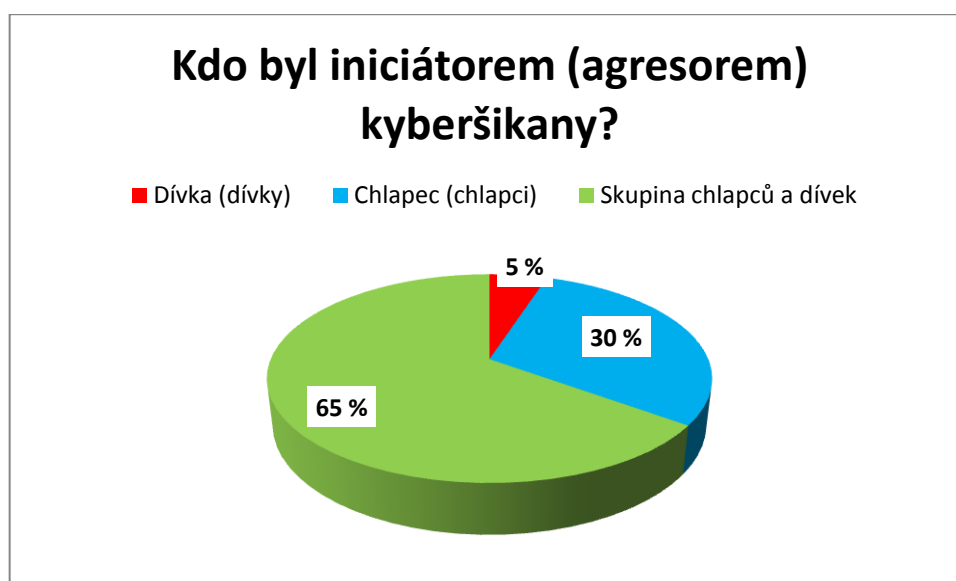
Obrázek č. 10: Kdo byl obětí kyberšikany

Jak můžeme z grafu vyčíst, jako oběť kyberšikany uvedli respondenti z 50 % (10 odpovědí) někoho jiného (sestřenice, kamarádka), z 30 % (6 odpovědí) spolužačku a z 20 % (4 odpovědi) byla vybrána možnost spolužák. Za oběť kyberšikany byli označeni častěji chlapci, než dívky.

Kdo byl iniciátorem (agresorem) kyberšikany?

Tabulka č. 13: Pohlaví iniciátora (agresora) kyberšikany

Iniciátor (agresor)	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Dívka (dívky)	1	5 %
Chlapec (chlapci)	6	30 %
Skupina chlapců a dívek	13	65 %
Celkem	20	100 %

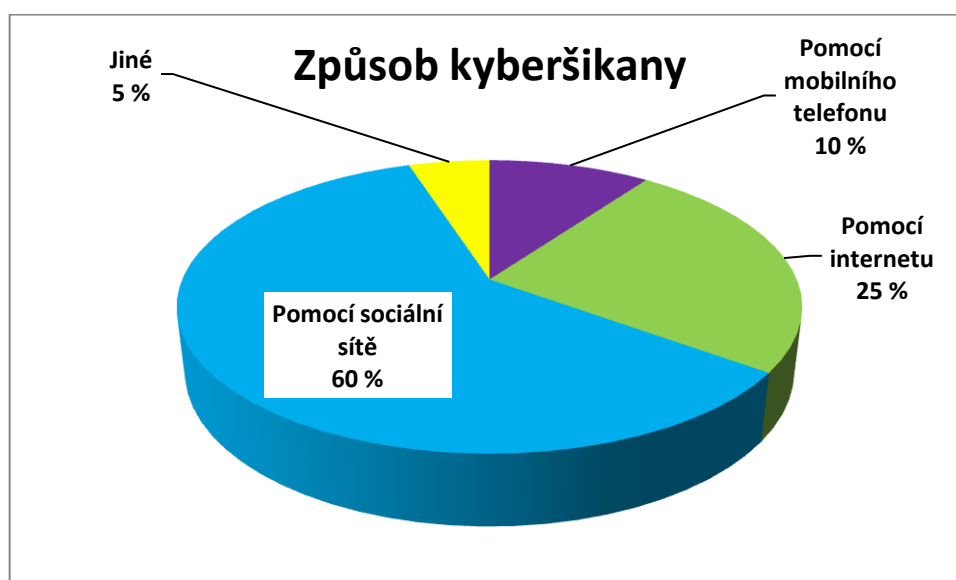
Obrázek č. 11: Kdo byl iniciátorem kyberšikany

Jak můžeme vidět na výšečovém grafu, jako agresora kyberšikany respondenti označili z 65 % skupinu chlapců a dívek. Z 30 % procent byl agresorem chlapec (chlapci) a v 5 % tomu byla dívka (dívky). Na tuto otázku odpovídali pouze ti žáci, kteří odpověděli kladně na otázku, zda znají ve svém okolí někoho, na kom byla kyberšikana páchána.

Jakým způsobem byla kyberšikana páchána?

Tabulka č. 14: Jakým způsobem byla kyberšikana páchána

Zůsob kyberšikany	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Pomocí mobilního telefonu	2	10 %
Pomocí internetu	5	25 %
Pomocí sociální sítě	12	60 %
Jiné	1	5 %
celkem	20	100 %

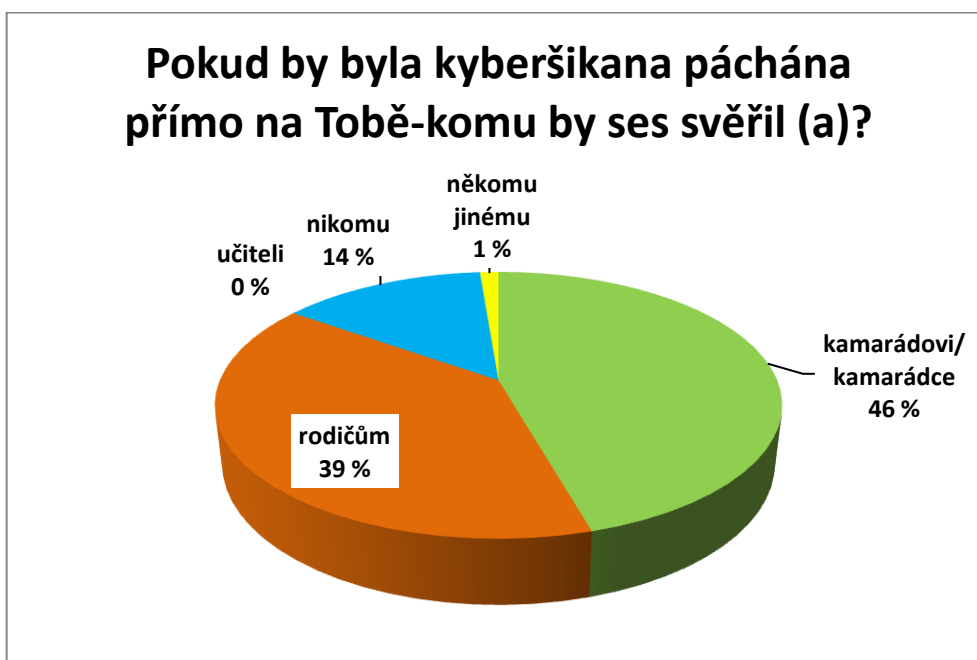
Obrázek č. 12: Způsob kyberšikany

Respondenti označili z 60 % možnost, že kyberšikana byla páchána pomocí sociální sítě (např. Facebook). Z 25 % bylo označeno, že ke kyberšikaně byl zneužit internet, z 10 % mobilní telefon a pouze v 5 % byla vybrána možnost s otevřenou odpovědí. Ten dotazovaný, který vybral poslední možnost, uvedl za způsob kyberšikany pomocí e-mailu. Zde se potvrdilo, že sociální sítě jsou často zneužívány ke kyberšikaně, a proto by uživatelé měli hodně zvážit, co na svých profilech zveřejní, s kým budou komunikovat a komu svěří svá přístupová hesla.

Pokud by byla kyberšikana páčána přímo na Tobě- komu by ses svěřil(a) ?

Tabulka č. 15: Pokud by byla kyberšikana páčána přímo na Tobě- komu by ses svěřil(a)

Komu by ses svěřil (a)	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Kamarádovi/ kamarádce	36	46 %
Rodičům	31	39 %
Učitelů	0	0 %
Nikomu	11	14 %
Někomu jinému	1	1 %
Celkem	79	100 %

Obrázek č. 13: Pokud by byla kyberšikana páčána přímo na Tobě-komu by ses svěřil(a)

Jak můžeme vidět v grafu výše, tak 46 % (36 žáků) by se se svým problémem svěřili kamarádovi nebo kamarádce. Dalších 39 % (31 žáků) by se svěřilo rodičům, 14 % (11 žáků), by se nesvěřilo nikomu a 1 % (1 žák) by se svěřil někomu jinému. Zajímavé je,

že nikdo z dotazovaných by se nespřel učitel, který má více kompetencí pro řešení problému, než například kamarád, který byl označován nejčastěji.

Víš na koho a kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany?

Tabulka č. 16: Víš na koho a kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany

Víš, na koho a kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany?					
	Město ZŠ 8. třída	Město ZŠ 7. třída	Vesnice ZŠ 7. třída	Vesnice ZŠ 8. třída	celkem
ano	17	11	12	13	50
spíše ne	2	11	5	4	25
ne	7	4	2		13
celkem	26	26	19	17	88

Obrázek č. 14: Víš na koho a kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany

Jak nám znázorňuje graf výše, tak 60 %, což je 50 dotazovaných žáků odpovědělo, že ví, kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany. Výběrem této možnosti uváděli konkrétně na koho a kam by se měli obrátit. 25 dotazovaných žáků (25 %) odpovědělo, že spíše neví a 13 žáků (15 %) neví, na koho a kam se obrátit v případě šikany a kyberšikany.

Obrázek č. 15: Víš na koho a kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany-
odpovědi

V grafu výše jsou vypsané jednotlivé odpovědi žáků, kteří vybrali v dotazníku na otázku číslo 16 odpověď „ano“. Největší počet žáků má za to, že by se měli obrátit na rodiče a učitele. Takto odpovědělo 14 respondentů. Dalších 9 respondentů odpovědělo, že by se měli obrátit na učitele a stejný počet respondentů se domnívá, že by se měli obrátit na rodiče. Instituce jako je policie a linka bezpečí byly v odpovědi zmíněny 10 respondenty.

Účastnil (a) jsi se nějaké preventivní přednášky o kyberšikaně?

Tabulka č. 17: Účastnil (a) ses nějaké
preventivní přednášky o kyberšikaně

Odpovědi	ZŠ město	ZŠ vesnice
ano	29	31
ne	23	4
účastním se pravidelně	0	0

Obrázek č. 16: Účastnil ses nějaké preventivní přednášky o kyberšikaně

Z grafu výše můžeme vyčíst, že pravidelně se přednášek o kyberšikaně neúčastní nikdo z dotazovaných. Graf ukázal, že ze základní školy ve městě se účastnilo preventivní přednášky o kyberšikaně 29 žáků a ze základní školy na vesnici žáků 31. Žádné preventivní přednášky o kyberšikaně se neúčastnilo 23 žáků ze základní školy ve městě a 4 žáci ze základní školy na vesnici. Z celkového počtu 88 dotazovaných žáků 1 neodpověděl na tuto otázku. Zajímavé je, že nějaké preventivní přednášky o kyberšikaně se účastnilo 60 dotazovaných, ale na koho a kam se obrátit v případě kyberšikany ví pouze 50 žáků.

Kde se přednáška konala?

Respondenti na otázku „Kde se přednáška konala?“ odpovídají shodně, že se přednáška konala ve škole. Žádný z respondentů se neúčastnil přednášky o kyberšikaně mimo školu.

Obrázek č. 17: Poměr žáků, kteří se účastnili přednášky o kyberšikaně ve škole

Jak ukazuje graf výše, 31 (52 %) žáků základní školy na vesnici se účastnilo přednášky o kyberšikaně ve škole a ve škole se účastnilo přednášky o kyberšikaně i 29 (48 %) žáků ze základní školy ve městě.

ANALÝZA HYPOTÉZ

Pro výzkumné dotazníkové šetření byly stanoveny následující hypotézy:

H1 „O místech pomoci v případě kyberšikanery jsou lépe informovaní žáci ZŠ na vesnici, než žáci ZŠ ve městě“

H2 „Učitelé informují děti o kyberšikaně dříve, než rodiče“

H3 „Míra setkání s kyberšikanou je vyšší u žáků ZŠ ve městě, než u žáků ZŠ na vesnici“

H4 „Dívky jsou více informované o kyberšikaně než chlapci“

H5 „Žáci vyšších ročníků jsou více informovaní o kyberšikaně než žáci nižších ročníků“

Jednotlivé hypotézy

Hypotéza 1

„O místech pomoci v případě kyberšikany jsou lépe informovaní žáci ZŠ na vesnici, než žáci ZŠ ve městě“

Této hypotézy se týká otázka 16 z dotazníku:

Tabulka č. 18: Víš, na koho a kam se obrátit ohledně šikany

Otázka 16: Víš, na koho a kam se obrátit ohledně šikany?					
	ZŠ 8. třída město	ZŠ 7. třída město	ZŠ 7. třída vesnice	ZŠ 8. třída vesnice	celkem
Ano	17	11	12	13	50
spíše ne	2	11	5	4	25
Ne	7	4	2		13
Celkem	26	26	19	17	88

Odpovědi „ano“ přiřadím číselnou hodnotu 1, odpovědi „spíše ne“ přiřadím hodnotu 0 a odpovědi „ne“ hodnotu -1. Dva základní soubory dat a_i a b_i se tedy skládají z 36 čísel (za základní školu na vesnici) a z 52 čísel (za základní školu ve městě), z nichž v prvním případě 25 je rovno 1, 9 rovno 0 a 2 hodnoty jsou rovny -1. V druhém případě potom 28 hodnot rovno 1, 13 hodnot rovno 0 a 11 hodnot rovno -1. Nulová hypotéza bude $H_0: m_1 - m_2 \leq 0$ a alternativní hypotéza bude $H_1: m_1 - m_2 > 0$, tedy že střední hodnota výchozího souboru ze základní školy na vesnici je vyšší než ze základní školy ve městě. Právě alternativní hypotéza je ve shodě s **Hypotézou 1**. Při zamítnutí hypotézy H_0 bude přijata H_1 a tím i moje původní **Hypotéza 1**.

Závěr: Přijímáme hypotézu, že o místech pomoci v případě kyberšikany jsou lépe informovaní žáci ZŠ na vesnici než žáci ZŠ ve městě.

Hypotéza 2

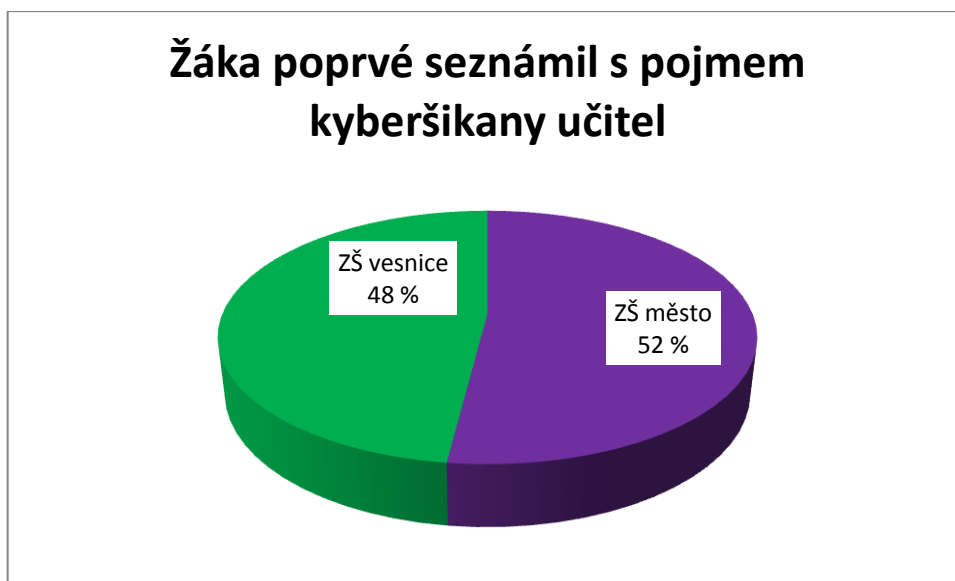
„Učitelé informují děti o kyberšikaně dříve, než rodiče“

Této hypotézy se týká otázka 7 z dotazníku:

Tabulka č. 19: Kdo tě poprvé seznámil s pojmem kyberšikana

Otázka 7: Kdo tě poprvé seznámil s pojmem kyberšikana?					
	ZŠ 8. třída město	ZŠ 7. třída město	ZŠ 7. třída vesnice	ZŠ 8. třída vesnice	celkem
učitel	15	11	15	9	50
rodič		6		1	7
spolužák	1	4			5
někdo jiný	10	5	4	7	26
celkem	26	26	19	17	88

V tomto případě není nutno rozlišovat mezi žáky základních škol. Odpovědi „učitel“ (právě první seznámení od učitelů se hypotéza snaží prokázat) přiřadíme hodnotu 1, odpovědi „rodič“ -1. Ostatní odpovědi (spolužák, někdo jiný) nejsou pro hypotézu směrodatné a budou mít přiřazenu hodnotu 0. Získáme tedy pouze 1 soubor čísel s 88 členy.

Obrázek č. 18: Žáka poprvé seznámil s pojmem kyberšikany učitel

Jak ukazuje tabulka výše, 50 z dotazovaných 88 žáků na otázku Kdo Tě poprvé seznámil s pojmem kyberšikanou označil možnost učitel. Na základní škole ve městě označilo učitele 52 % respondentů a na základní škole na vesnici označilo učitele 48 % respondentů.

Závěr: Přijímáme hypotézu, že učitelé informují děti o kyberšikaně dříve, než rodiče.

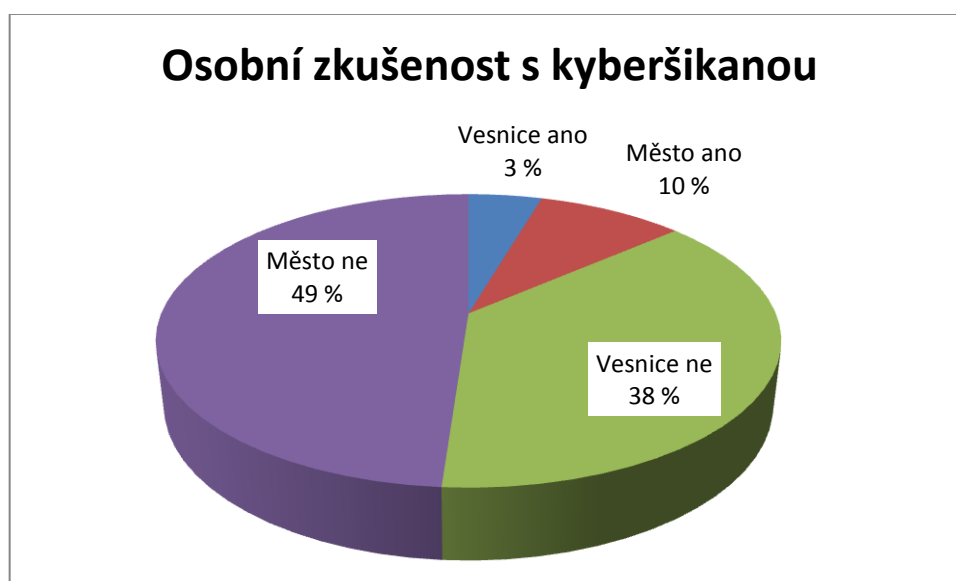
Hypotéza 3

„Míra setkání s kyberšikanou je vyšší u žáků ZŠ ve městě, než u žáků ZŠ na vesnici“

Této hypotézy se týká otázka 9 z dotazníku.

Tabulka č. 20: Máš osobní zkušenost s kyberšikanou

Otázka 9: Máš osobní zkušenost s kyberšikanou?			
	ZŠ město	ZŠ vesnice	
ano	8	4	12
ne	44	32	76
celkem	52	36	88

Obrázek č. 19: Máš osobní zkušenost s kyberšikanou

S kyberšikanou se osobně setkalo 10 % žáků ze základní školy ve městě a 3 % žáků navštěvující základní školu na vesnici. Osobně se nesetkalo s kyberšikanou 49 % žáků ze základní školy ve městě a 38 % žáků ze základní školy na vesnici. Z grafu vyplývá, že se osobně žáci základních škol s kyberšikanou spíše nesetkávají.

Odpovědi „ano“ jsem přiřadila hodnotu 1, odpovědi „ne“ hodnotu -1. $T \leq t_p(n - 1)$ a přijímáme hypotézu H_0 . To znamená, že moje **Hypotéza 3** nemůže být na dané hladině významnosti přijata.

Závěr: Zamítáme hypotézu, že míra setkání s kyberšikanou je vyšší u žáků ZŠ ve městě, než u žáků ZŠ na vesnici.

Hypotéza 4

„Dívky jsou více informované o kyberšikaně než chlapci“

Této hypotézy se týká otázka 1 dotazníku, kde se ptám na to, zda respondent je chlapec nebo dívka a otázka 5, kde respondenti odpovídají na otázku, co je to kyberšikana. Aby bylo možné provést vyhodnocení, přiřadila jsem jejich odpovědím hodnoty od 2 do -2 podle toho, jak správná byla jejich odpověď. Hodnotu 2 jsem přiřadila odpovědím, kde byla zmíněna šikana přes internet a nějaká další informace (např. soustavné útoky, zneužívání informací, zmínění dalších telekomunikačních zařízení), hodnota 1 byla přiřazena odpovědi šikana přes internet (odpovědi byly téměř totožné), hodnotou -1 byly hodnoceny nepřesné odpovědi (např. když někdo někomu vyhrožuje) a hodnota -2 byla přiřazena odpovědím, které byly špatné.

Tabulka č. 21: Vysvětlí kyberšikanu

Otázka 5: Vysvětlí kyberšikanu				
správnost odpovědi	dívky	%	Chlapci	%
2	10	19 %	8	22 %
1	34	65 %	21	59 %
-1	4	8 %	3	8 %
-2	4	8 %	4	11 %
celkem	52	100 %	36	100 %

Jak vidíme v tabulce, na otázku Vysvětli kyberšikanu nejpřesněji odpovědělo 19 % dívek a 22 % chlapců. Kyberšikanu nedokázalo vysvětlit 8 % dívek a 11 % chlapců.

Jelikož $T \leq t_p(n-1)$, přijímáme hypotézu H_0 . To znamená, že moje Hypotéza 4 nemůže být na dané hladině významnosti přijata.

Závěr: Zamítáme hypotézu, že dívky jsou více informované o kyberšikaně než chlapci.

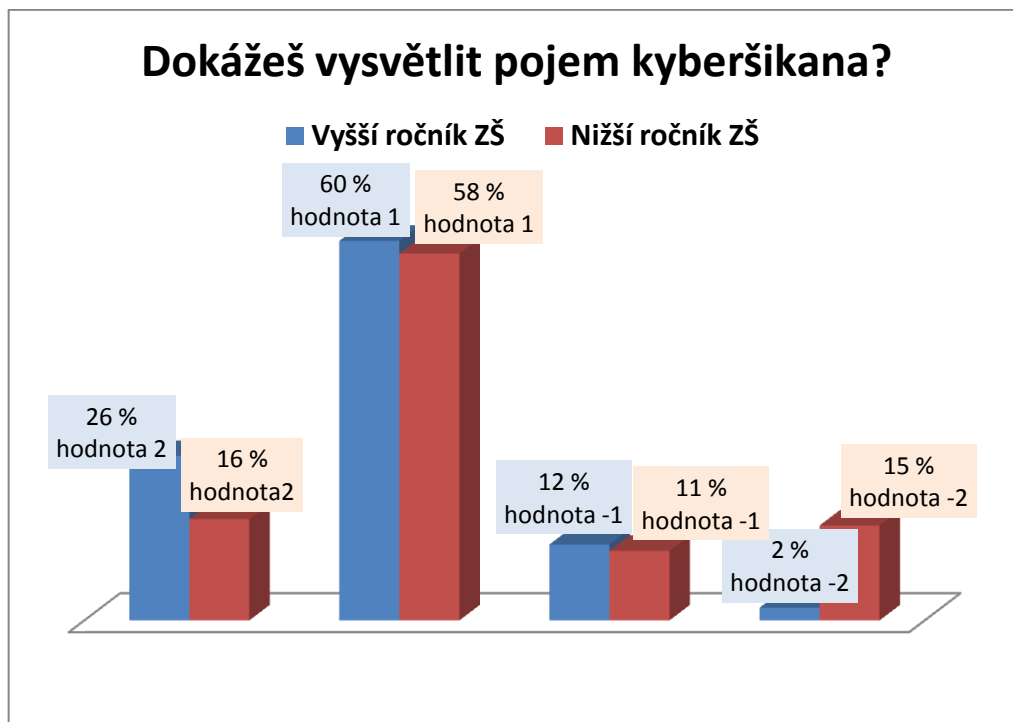
Hypotéza 5

„Žáci vyšších ročníků ZŠ jsou více informovaní než žáci nižších ročníků ZŠ“

Této hypotézy se týká otázka 4 z dotazníku, kde se ptám na to, kolik je respondentovi let, a otázka 5, kde respondenti odpovídají na otázku, co je to kyberšikana.

Tabulka č. 22: Vysvětli kyberšikanu

Otázka 5: Vysvětli kyberšikanu		
Správnost odpovědi	vyšší ročník	nižší ročník
2	11	7
1	26	26
-1	5	5
-2	1	7
celkem	43	45

Obrázek č. 20: Dokážeš vysvětlit pojem kyberšikana

Jak můžeme vyčíst z grafu, pojem kyberšikana dokáže vysvětlit 26 % respondentů z vyšších ročníků a 16 % z nižších ročníků základních škol ve městě i na vesnici. Pouze 2 % z žáků vyšších ročníků a 15 % žáků z nižších ročníků nedokáže pojem kyberšikana vysvětlit.

Hypotéza 5 bude na dané hladině významnosti přijata.

Závěr: Přijímáme hypotézu, že žáci vyšších ročníků ZŠ jsou více informovaní než žáci nižších ročníků ZŠ.

6.4 Shrnutí výsledků a diskuze

Výzkum byl proveden na dvou základních školách, kdy první ZŠ byla na vesnici a druhá ZŠ ve městě. Respondenty byli žáci 7. a 8. tříd základních škol, kdy početně převažovali žáci, kteří navštěvují ZŠ ve městě. Výzkumu se účastnilo 29 dívek ze ZŠ ve městě a 23 dívek ze ZŠ na vesnici. Chlapci byli v menšině a dotazník vyplnilo 23 chlapců ze ZŠ ve městě a 13 chlapců ze ZŠ na vesnici. Všichni účastníci výzkumu byli v rozmezí 13-15 let.

Vyplnění dotazníku probíhalo v rámci hodiny občanské výchovy. Dotazník rozdali vyučující a jeho vyplnění žákům trvalo přibližně 5 minut. Školy neprojeví zájem o výsledky výzkumu, což považují za možnou chybu, jelikož by se na jejich základě mohly inspirovat ohledně preventivních programů a získání celkového přehledu o povědomí žáků o kyberšikaně. Následně by se mohli zaměřit na oblasti, kde mají žáci mezery ve znalostech této problematiky.

Většina žáků dokáže pojem kyberšikana vysvětlit. Nejčastěji si pojem kyberšikana vysvětlují jako šikana na internetu. Bohužel nástraha kyberšikany se skrývá nejen na internetu, ale ve všech komunikačních technologiích (jako je mobilní telefon).

Nejčastěji se žáci základních škol poprvé setkávají s pojmem kyberšikana ve škole, prostřednictvím učitelů. Toto zjištění považují za znepokojující, jelikož děti používají informační technologie již od útlého věku, kdy jim to umožní rodiče, aniž by je informovali o možných nástrahách, které s sebou používání těchto zařízení nesou. Omluvou rodičů by mohl být fakt, že rozmach těchto technologií je poměrně novou problematikou a sami o fenoménu kyberšikana doposud neslyšeli. Proto by bylo dobré provádět prevenci kyberšikany nejen u žáků základních škol, ale zaměřit se na všechny generace. Doporučila bych rodičům, aby o kyberšikaně s dětmi mluvili více, aby si s dětmi stanovili pravidla pro užívání internetu, dobu, kterou denně mohou trávit děti u počítače a aby je kontrolovali, kde se na internetu pohybují.

Žáci o kyberšikaně v celku moc nemluví a pokud by na nich byla kyberšikana páchána, tak by se nejčastěji svěřili kamarádům. To, že by se nikdo z dotazovaných žáků nesvěřil učiteli, je zarážející, jelikož by mohl pomoci oběti kyberšikany spíše, než nejčastěji uváděný kamarád. Důvodem by mohla být nedůvěra vůči učiteli. Proto bych učitelům doporučila, aby měli zájem na tom, získat si důvěru svých žáků a také úzkou spolupráci s rodiči, kterým by se žáci svěřili nejčastěji hned po kamarádech.

Kladně hodnotím výsledek výzkumu ohledně účasti žáků na preventivních přednáškách o kyberšikaně, které se uskutečnily na základních školách, kterých se účastnilo větší procento žáků. I přes to, bych doporučila připomínat dětem častěji, na koho a kam se mají obrátit v případě kyberšikany. Většina žáků by se obrátila na učitele a rodiče, ale o institucích žáci moc přehled nemají.

V rámci výzkumu bylo zmapováno povědomí žáků o kyberšikaně a tím, byl naplněn cíl bakalářské práce.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce s názvem „Informovanost dětí a mládeže o kyberšikaně“ se zabývá povědomím žáků druhého stupně o kyberšikaně. V provedeném výzkumu bylo zjištěno, že většina žáků 7. a 8. tříd základních škol na vesnici a ve městě ví, co je to kyberšikana a z toho lze vyvodit, že si jsou schopni uvědomit, kdy konají špatně a jaké chování je nevhodné. Vědí, kde se s kyberšikanou mohou setkat a i přes to tráví hodně času na internetu, nebo s mobilním telefonem v ruce. Žáci základních škol, na kterých proběhlo dotazníkové šetření, jsou nejčastěji s pojmem kyberšikana seznamováni v rámci školy, kde se účastní preventivních přednášek. Tyto přednášky jsou většinou povinné. Kdyby byla páchána kyberšikana na respondentech, tak by se nejčastěji svěřili kamarádovi/kamarádce. A to i přes to, že uvádí, že vědí na koho a kam se obrátit v případě šikany a kyberšikany, kde je nejčastější odpovědí učitel a rodič, tak učitel by se nesevěřil ani jeden dotazovaných žáků v případě, že by na něm byla páchána kyberšikana.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy jako je šikana a kyberšikana, jejich aktéři, propojení tradiční šikany a kyberšikany. Jsou zde popsány formy šikany a kyberšikany, prevence a legislativa. Poslední kapitola se zabývá možnostmi, kde hledat pomoc a informace o kyberšikaně.

V praktické části je popsána metodologie výzkumu a jeho průběh. Na základě vymezení cíle bakalářské práce jsou zde stanoveny a analyzovány hypotézy. Bylo stanoveno 5 hypotéz, kdy u 3 došlo k potvrzení a u 2 k vyvrácení.

Autorka bakalářské práce je toho názoru, že cíl bakalářské práce splnila a zjistila, jaké povědomí mají žáci 7. a 8. tříd základních škol na vesnici a ve městě. To, že žáci vyplňovali dotazník, mohlo přispět k získání nových informací a rozšíření jejich přehledu o kyberšikaně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BENDL, Stanislav. 2003. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV. Pedagogika (ISV). ISBN 80-866-4208-9.
- ČERNÁ, Alena. 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Vyd. 1. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.
- FIELD, Evelyn M. 2009. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar. ISBN 978-80-249-1176-2.
- GAVORA, Peter. 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.
- GOLDMANOVÁ, Jane. 1995. *Jak si nenechat ublížit*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178 090-1.
- HULANOVÁ, Lenka. 2012. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-545-9.
- CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- KOLÁŘ, Michal. 1997. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 1. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8123-1.
- KOLÁŘ, Michal. 2001. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-717-8513-X.
- KOLÁŘ, Michal. 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-871-5.
- MARTÍNEK, Zdeněk. 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.
- PÖTHE, Petr. 1999. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: Nakladatelství G plus G. ISBN 80-861-0321-8.
- REICHEL, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- ROGERS, Vanessa. 2011. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-984-2.
- ŘÍČAN, Pavel. 1995. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8049-9.

ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. 2010. *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna. 2014. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Vyd. 1. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6.

VÁGNEROVÁ, Kateřina a Markéta BAJEROVÁ. 2009. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-611-7.

Desatero bezpečného internetu. [2016]. *Bezpečný internet.cz* [online]. [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/deti/rady-pro-tebe/desatero-bezpecneho-internetu.aspx>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Č.	Číslo
ČR	Česká republika
ICQ	I seek you (komunikační program)
MMS	Multimedia messaging service
Např.	Například
SMS	Short message service
SIM	Subscriber identity module
Tj.	To je
Tzv.	Tak zvaný
ZŠ	Základní škola
%	procenta

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: „Rozložení kolektivu v první fázi šikanujícího chování“

Obrázek č. 2: Hierarchie moci ve třídě

Obrázek č. 3: Rozdělení respondentů

Obrázek č. 4: Věkové rozmezí žáků

Obrázek č. 5: Místo prvního setkání s pojmem kyberšikana

Obrázek č. 6: Kdo tě poprvé seznámil s pojmem kyberšikana

Obrázek č. 7: S kým nejčastěji mluvíš o kyberšikaně

Obrázek č. 8: Osobní zkušenost s kyberšikanou

Obrázek č. 9: Znáš ve svém okolí někoho, na kom byla kyberšikana páchána

Obrázek č. 10: Kdo byl obětí kyberšikany

Obrázek č. 11: Kdo byl iniciátorem kyberšikany

Obrázek č. 12: Způsob kyberšikany

Obrázek č. 13: Pokud by byla kyberšikana páchána přímo na Tobě-komu by ses svěřil(a)

Obrázek č. 14: Víš na koho a kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany

Obrázek č. 15: Víš na koho a kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany-odpovědi

Obrázek č. 16: Účastnil ses nějaké preventivní přednášky o kyberšikaně

Obrázek č. 17: Poměr žáků, kteří se účastnili přednášky o kyberšikaně ve škole

Obrázek č. 18: Žáka poprvé seznámil s pojmem kyberšikany učitel

Obrázek č. 19: Máš osobní zkušenost s kyberšikanou

Obrázek č. 20: Dokážeš vysvětlit pojem kyberšikana

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: „*Formy šikany dle Koláře*“

Tabulka č. 2: „*Druhy a formy šikany dle Vágnerové*“

Tabulka č. 3: „*Rozdíl tradiční šikany a kyberšikany*“

Tabulka č. 4: Zastoupení respondentů dle pohlaví

Tabulka č. 5: Zastoupení respondentů dle věku

Tabulka č. 6: Místo prvního setkání s pojmem kyberšikana

Tabulka č. 7: První seznámení s pojmem kyberšikana

Tabulka č. 8: S kým žáci nejčastěji mluví o kyberšikaně

Tabulka č. 9: Osobní zkušenost s kyberšikanou

Tabulka č. 10: Osobní zkušenost s kyberšikanou

Tabulka č. 11: Znáš ve svém okolí někoho, na kom byla kyberšikana páchána

Tabulka č. 12: Kdo byl obětí kyberšikany

Tabulka č. 13: Pohlaví iniciátora (agresora) kyberšikany

Tabulka č. 14: Jakým způsobem byla kyberšikana páchána

Tabulka č. 15: Pokud by byla kyberšikana páchána přímo na Tobě- komu by ses svěřil(a)

Tabulka č. 16: Víš na koho a kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany

Tabulka č. 17: Účastnil (a) ses nějaké preventivní přednášky o kyberšikaně

Tabulka č. 18: Víš, na koho a kam se obrátit ohledně šikany

Tabulka č. 19: Kdo tě poprvé seznámil s pojmem kyberšikana

Tabulka č. 20: Máš osobní zkušenost s kyberšikanou

Tabulka č. 21: Vysvětli kyberšikanu

Tabulka č. 22: Vysvětli kyberšikanu

SEZNAM PŘÍLOH

PI- Dotazník

PII- Informovaný souhlas pro rodiče

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Ahoj, jmenuji se Martina Fialová a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati, obor sociální pedagogika a chtěla bych Tě poprosit o vyplnění dotazníku, který potřebuji ke své bakalářské práci. Otázky čti pozorně a odpovídej pravdivě. Nikde se nepodepisuj, dotazník je anonymní a bude využit výhradně k výzkumu. U každé otázky zakroužkuj jednu odpověď, jen kde je uvedeno, tak odpověz slovy. Předem moc děkuji za vyplnění a Tvůj čas.

1. Jsi dívka nebo chlapec?

- a) dívka
- b) chlapec

2. Kde bydlíš?

- a) vesnice
- b) město

3. Kam chodíš do školy?

- a) vesnice
- b) město

4. Kolik je Ti let? (napiš číslice)

.....

5. Dokážeš vysvětlit pojem kyberšikana?

vysvětlí svými slovy

.....

6. Kde jsi se poprvé setkal (a) s pojmem kyberšikana?

- a) škola
- b) doma
- c) jinde- uveď kde
- d) doposud nesetkal (a)

7. Kdo Tě poprvé seznámil s pojmem kyberšikana?

- a) učitel
- b) rodič
- c) spolužák
- d) někdo jiný- kdo?

8. S kým nejčastěji mluvíš o kyberšikaně?

- a) učitel
- b) rodič
- c) spolužák
- d) někdo jiný- kdo?
- e) s nikým

9. Máš osobní zkušenost s kyberšikanou? (v případě odpovědi ne, přejdi k otázce 11)

- a) ano
- b) ne

10. Kde jsi se s kyberšikanou setkal?

- a) škola

b) zájmový kroužek

c) jinde- kde?

11. Znáš ve svém okolí někoho, na kom byla kyberšikana páchána? (pokud ne, přejdi k otázce číslo 15)

a) ano

b) ne

12. Kdo byl obětí kyberšikany ?

a) spolužačka

b) spolužák

c) učitel

d) učitelka

e) někdo jiný- uveď kdo

13. Kdo byl iniciátorem kyberšikany?

a) dívka (dívký)

b) chlapec (chlapci)

c) skupina chlapců a dívek

14. Jakým způsobem byla kyberšikana páchána?

a) pomocí mobilního telefonu

b) pomocí internetu

c) pomocí sociální sítě (např. Facebook)

d) pomocí - uveď

15. Pokud by byla kyberšikana páchána přímo na Tobě- komu by jsi se svěřil (a)?

- a) kamarádovi, kamarádce
- b) rodičům
- c) učitelí
- d) nikomu
- e) někomu jinému – komu?

16. Víš na koho a kam se obrátit ohledně šikany a kyberšikany?

- a) ano- uveď na koho a kam
- b) spíše ne
- c) ne

17. Účastnil (a) jsi se nějaké preventivní přednášky o kyberšikaně?

- a) ano
- b) ne
- c) účastním se pravidelně

18. Kde se přednáška konala?

- a) ve škole
- b) mimo školu- kde?

19. Byla přednáška povinná?

- a) ano
- b) ne

PŘÍLOHA PII: INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO RODIČE

Vážení rodiče, zákonní zástupci,

jmenuji se Martina Fialová a jsem studentkou Institutu mezioborových studií v Brně, obor Sociální pedagogika, který spadá pod Univerzitu Tomáše Bati ve Zlíně. V rámci své bakalářské práce uskutečňuji výzkumné šetření, jehož cílem je zjistit informovanost dětí a mládeže o kyberšikaně. Zaměřuji se především na žáky 7. a 8. ročníků. Výzkumné šetření uskutečňuji formou dotazníku. Výzkum je zcela anonymní (nikde se nevyskytuje jméno Vašeho dítěte) a získané informace budou sloužit pouze pro účely zmiňované bakalářské práce. Z vyplnění dotazníku nevyplývá pro Vaše dítě nic, co by se mohlo týkat výuky. V případě Vašeho souhlasu bude dotazník vyplněn v rámci vyučovací hodiny. Předem děkuji za Vaši ochotu a spolupráci na výzkumném šetření.

Martina Fialová

Souhlasím - nesouhlasím s vyplněním dotazníku mým dítětem.

Podpis rodiče/zákonného zástupce:

Dne: